

TEDENSKA PRILOGA

PRIMORSKEGA DNEVNIKA

Trst 27. avgusta 1950

Št. 33 - Leto II.

VSEBINA :

1)

ERVIN ŠINKO

O TROBENTI BOŽJE SODBE
KI JE KOZLOVSKI ROG

2)

INŽ. A. ČOK :

Kmetijsko šolstvo in kmetijska izobrazba potrebujeta
neobhodno ureditve tudi na angloameriškem področju STO

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

ERVIN ŠINKO

O TROBENTI BOŽJE SODBE KI JE KOZLOVSKI ROG

Trditev: Cudež, pa naj bo protinaraven ali nadnaraven, je popoln nesmisel. Če se motim, me prepričajte. Vem, da sem človek in lahko se motim.

Ugovor: Bodi preklet, bogokletnež!

Trditev: Namen države ni spreminjati ljudi iz razumnih bitij v živali ali avtomate, marveč je nasprotno njen namen doseči, da se duh in telo nemoteno razvijata, da ljudje nemoteno uporabljajo svoj razum. . . Če se motim, me prepričajte. Vem, da sem človek, in lahko se motim.

Ugovor: Obsojam te na splošno zaničevanje, prekleto duša!

Trditev: Zdi se mi, da ljudem svobode misli ni mogoče vzeti. Če jim vzamete svobodo izražanja misli, bo posledica ta, da bodo ljudje drugače govorili kakor mislijo, vzgojili boste najgršio hinavščino, ubili boste moralo, znanost in umetnost. . . Če se motim. . .

Ugovor: Bodi preklet, kadar se prebujáš, in bodi preklet, kadar spiš!

Trditev: Vendar se mi pa zdi, da nihče nima pravice imeti se za edinega in nezmotljivega resničnega nosilca božje luči, nihče, ne rabin, ne papež, ne kardinal. Pripoznavanje takšne pravice nas je že privedlo do tega, in vsak lopov je že začel čutiti najbolj vročo željo, da bi postal duhovnik. Lepo prosim, da mi dokažete, če menite, da so moji sklepi napačni. . .

Ugovor: Naj te gospod bog udari s svojo jezo, naj te gospod bog izkorenini, zavrže in stre!

Zagotavljam čitatelju, da tu ne gre za nobene izmišljene trditve in odgovore. Trditve so citirane iz knjige, ki ima naslov: Teološko - politični traktat.

«Ugovori» pa so dobesedno citirani iz zgodovinskega dokumenta, s katerim so skušali nasprotniki omenjene knjige izpodbiti argumentacijo pisca, filozofa Barucha Spinoze.

Diskusija je tekla natanko v tistem smislu, kakor smo jo tu prikazali v obliki dialoga. Filozof Baruch Spinoza je zastavil nekaj kritičnih vprašanj in tez, da bi po svojih močeh prispeval svoj delež k spoznanju resnice. Zahteval in pričakoval je pojasnila, dokazov, argumentov in protiargumentov, dobil pa je tisto, kar so imenovali takrat «herem», t. j. veliko ekskomunikacijo in prekletstvo. 27. julija 1656 se je sestal v mestu Amsterdamu svet rabinov in po kratkem posvetovanju so slavnostno razglasili soglasno sprejeto zgodovinsko resolucijo. Takrat se je imenovala akt ekskomunikacije in glasila se je takole:

«Po sodbi angelov in svetniških sodnikov ter v sporazumu s cerkvenim svetom, kakor tudi po volji vse naše svete skupnosti, v smislu vseh šest sto trinajstih svetih zapovedi svetega pisma ml, zbrani rabin, izobčujemo, izključujemo in preklinjamo Ba-

rucha Spinozo. Preklinjamo ga s prekletstvom, s katerim je Jozua prekel mesto Jeriho, s prekletstvom, s katerim je prerok Elija prekel dečke, in z vsemi tistimi prekletstvi, ki so zapisana v knjigi zakonov. Naj bo preklet podnevi in naj bo preklet ponoči; naj bo preklet, kadar spi, in naj bo preklet, kadar se prebudi; naj bo preklet, kadar odhaja, in naj bo preklet, kadar vstopa. Naj mu gospod bog nikoli ne odpusti, naj ga gospod bog udari s svojo strašno jezo, naj ga udari z vsemi prekletstvi, ki so zapisana v knjigi zakonov. Gospod bog bo poskrbel, da se njegovo ime pod nebom ne bo omenjalo. Gospod bog ga bo pahnil v bedo, vrgel ga bo iz vseh plemen Izraela in za spremitvo mu bo dal vsa nebeška prekletstva, ki so zapisana v knjigi zakonov!

Vam pa, ki ste pokorni vašemu gospodu bogu, vam vsem pošiljamo naš očetovski pozdrav — in vas opozarjamo, da ga nihče ne sme ne ustmeno, ne pismeno ogovoriti, niti mu storiti nobene usluge, ne tujec, ne prijatelj, ne najbližji sorodnik, nihče se ne sme muditi pod isto streho z njim, nihče se mu ne sme niti približati bolj kakor na štiri komolce, niti prebrati kar koli, kar je napisal ali sestavil.

Človek se mora nehoti zamisliti. Vse to nam zveni nekam znano. Na lastni koži smo občutili, kako se dela, kadar skrbi gospod bog za to, da se grešnikovo ime ne omenja pod nebom («Malta joki»); naučili smo se tudi, da pomeni sodobni prevod vseh teh v knjigi zakonov zapisanih prekletstev gospodarsko blokado ter razveljavljenje vseh pogojev in sporazumov; priče smo tudi tega, da brž ko kdo gre preko vseh strašnih groženj in prepovedi in si celo drzne prestopiti prag «hiše prekletega», takoj priburmi nanj jeza vrhovnega rabina, papeža in kardinalov. Mar niso bili iz svojih partij izključeni tisti italijanski in francoski komunisti, ki so si drznili prestopiti mejo izobčene Jugoslavije? Mar ni postal Conny Ziliacus nevaren bogokletnež — v sodobnem prevodu «vojni hujskač in netilec vojne» — hudičev hlapec zato, ker se je približal prekletemu «bolj kakor na štiri komolce»? Mar nismo slišali, da so Jeana Cassouja razglasili za «misijonarja» in oznanjevalca «amerikanizma», hkrati pa tudi za «apaša z Montmartra»? (*Radijska oddaja Moskve 1. II. 1950 pod naslovom «Linja titovske kulture»*). In vse to samo zato, ker si je drznil sam preveriti resničnost rabinovih trditve in je prišel do sklepa, da prekleti ni niti najmanj preklet in da po njegovi hiši ne šraščijo demoni, marveč prav nasprotno: poslopje je tisto svetlo poslopje in velikansko gradbišče najbolj zaželene in najbolj človeške prihodnosti.

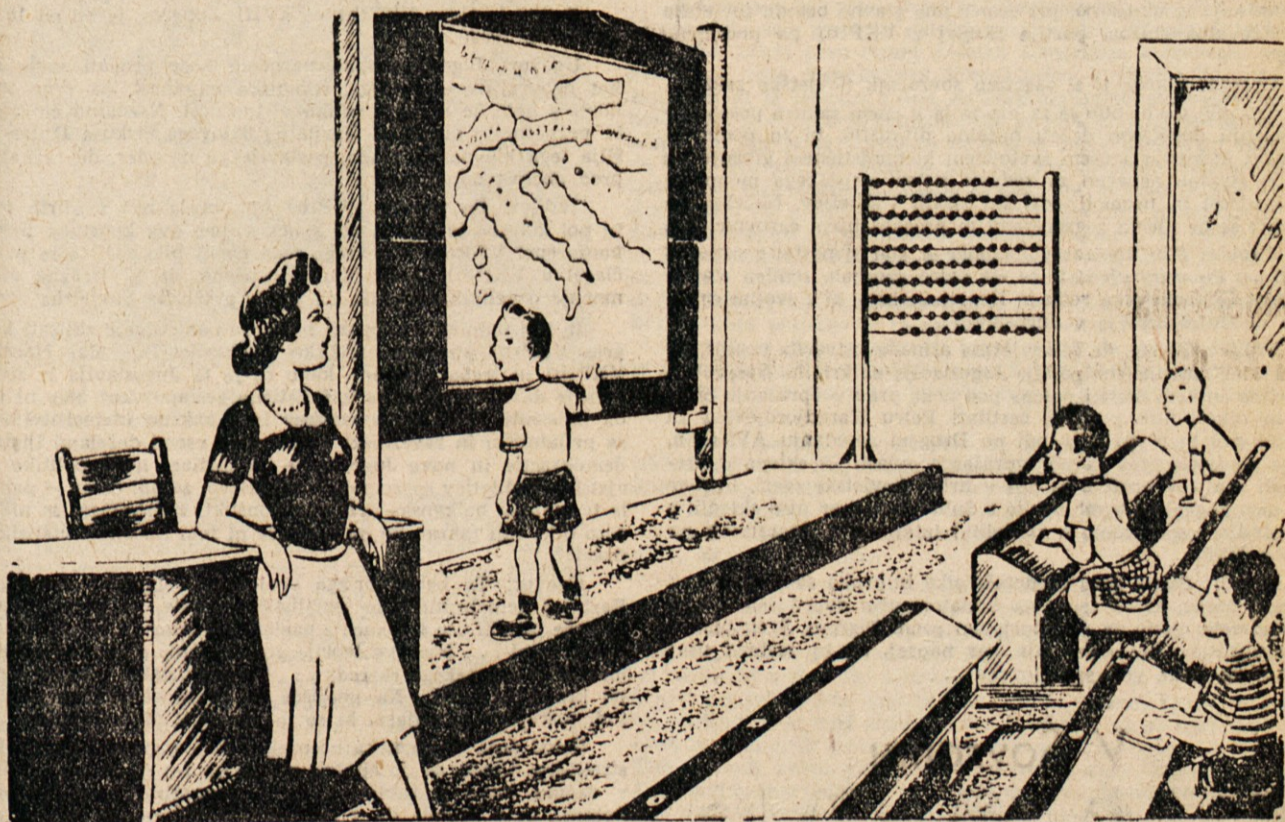
Svet se je znatno spremenil. Je pa neka posebna psihološka struktura, ki se, kakor vidimo, ni spremenila. Brž ko se smrtni-

ki, pa naj bodo še tako imenitni, celo sijajni ljudje, spremene v predstavnike, čuvarje in nezmotljive tolmače vseh resnic, brž ko nastopijo s pretenzijo, da je edini poštenj odnos nasproti njim brezpogojna poslušnost — «brezpogojna vdanost, brez razmišljanja» (Iz govora maršala Vorošilova v Bukarešti ob obletnici osvoboditve Romunije) brž ko smrtniki, ljudje, kakor smo mi, ti in jaz, izpodbijajo mojo in tvojo pravico reči o resnici, da je resnica, o laži pa, da je laž, si prisvajajo tisto posebno rabinsko, papeško in kardinalsko psihološko strukturo, ki ima na vsako človeško, na vsako pametno besedo, na vsak ugovor in vsako vprašanje, na vsak poskus samostojne ustvarjalne misli, sam srdit odgovor: bodi preklet!

Ta hierarhijska, psihološka struktura nasprotuje zakonom

mo : : toda zdi se, da je na svetu razen nespremenjene psihološke strukture vseh rabinov še neka nespremenjena žalosna usoda. Kadar se živi ljudje spreminjajo v neranjivo, okamenelo hierarjijsko kasto, izgube sposobnost, da bi bolje razmišljali. Tedaj postanejo tudi najboljši, najpametnejši žrtev svojega gorstasnega začaranega stanja in domišljavosti, da je «domišljav — bogokletnež in sovražnik človeštva in tako dalje in tako dalje, vsak, kdor vidi njihovo domišljavost in se noče odreči hrbtnici in pripoznatj nobene avtoritete, niti njihove, brez razmišljanja».

Da razčistimo pojme. Ne le da nisem proti pripoznavanju avtoritet, marveč se mi zdi posebna sreča, da je toliko mrtvih in živih, na katere lahko gledam kot na avtoritete. Kdo so te

UCITELJICA: Povej nam Jožek, katera država je največja na svetu?

JOZEK: Jugoslavija, ker po mnenju «Unita», jo Tito že dve leti prodaja Amerikancem in jo dosega še ni razprodal.

(Iz «Progressa»)

zgodovinskega gibanja, ta struktura se ne spreminja, spreminja se samo njen slovar.

Ce pa dobro premislimo, so imeli rabini prav, ko so slavno in soglasno sprejeli «resolucijo o stanju» in o stališču filozofa Barucha Spinoze. Imeli so prav in rabini imajo sploh prav. Ce dobro premislimo, vsa dosedanja zgodovina človeškega rodu neovrgljivo dokazuje, da ima misel, ki ne pripoznava avtoritete, marveč zgolj njeno svetost, kj se imenuje resnica, v sebi nevarnost strašne okužbe z nepokorščino, in zato jo je treba z vsemi sredstvi izolirati.

Da, če dobro premislimo. Ce pa premislimo bolje, rabini vendarle niso in sploh nimajo prav, kajti vsa dosedanja zgodovina človeškega rodu neovrgljivo dokazuje tudi to, da se nobenim rabinom z nobenimi izobčenji, z nobenimi prokletstvi in z nobenimi blokadami še nikoli ni posrečilo izolirati razum, zadržati razumna vprašanja, niti ubiti resnico. Ce bolje premisli-

avtoritete? To so ljudje, ki s svojo osebnostjo, s svojim delom in življenjem vzbujajo moje spoštovanje in zaupanje. To pa še ni vse. Ko motrim njihovo življenje, njihovo delo, njihovo osebnost, se mi zdi, da pravijo: tudi ti si človek, kakor mi, zakaj ne bi upal, da lahko tudi ti dosežeš to monolitnost človeškega lika, zvestega borca, neutrudljivega delavca, ki je izoblikovana v nas. Tako me moje avtoritete navdajajo s hvaležnostjo in nekakšnim radostnim ponosom, dvigajo mojo samozavest in čut odgovornosti.

Dogaja pa se, da avtoritete nehalo biti vzpodbuda, da nekaj dvigajo našo samozavest, naše ustvarjalne sile, ker so se spreminile v negibne malke. Dogaja se, da bi rade avtoritete dušile zavest, misel, življenje prav v imenu svoje avtoritete. Dogaja se, da se avtoritete nočejo učiti od življenja in da ljubosumno nasprotujejo resnici stvarnosti, ki se večno razvija.

V takšnih primerih zdrknejo nekdanje avtoritete do kari-

kature svoje nekdanje veličine. Kot vzvišeni predstavnik ustvarjalnega in humanega se avtoriteta spremeni v najslabše zankanje vsega človeškega, vsak poskus samostojnosti vzbudi v njej srd, na resnico reagira kot na osebno žalitev s srditim grozljami, psovkami in izobčenji. Namesto nekdanjih herojev stoji zdaj nasproti življenju nespremenljiv tip razuzdanega popa, ki noče korakati z življenjem v njegovem nenehnem gibanju in samo kriči: bodi preklet, preklet, preklet! Slovar se spreminja, bistveno pa je, da je vedno enako brez moči nasproti resnici.

II.

Trditev: Potemtakem, brž ko je bila objavljena resolucija proti Jugoslaviji, so nehali hoditi po liniji, da se predstavniki komunističnih partij dogovarjajo na mednarodnih sestankih, in vse gre, kakor je v tej družbi popolnoma naravno, po liniji komandiranja in uboganja, pri čemer ima glavno besedo sovjetska obveščevalna služba, partije skupaj z VKP(b) pa podrejeno vlogo.

Ugovor: Lopov, ti si zagrizen sovražnik Sovjetske zveze!

Trditev: Če bi bilo le za hip in le v enem samem posebnem vprašanju dovoljeno načeti načelno diskusijo, bi to pomenilo sprožiti diskusijo o vsem svetovnem komunističnem gibanju, to pa je strašno nevarno za sedanj sistem papeškega monopola na modrost in nezmotljivost sovjetskih voditeljev. Načelna diskusija se ne ujema z grmadami in preganjanjem čarovnic. . . .

Ugovor: Star kontrarevolucionar si, star si postal v nepoštenosti. . . . Po pokvarjenosti že od daleč spoznan, senilen starec, renegat Göbbelsovega rodu in Hearstove hiše, ki s svojim smrdom okužuje ozračje v Jugoslaviji. . . .

Trditev: Ni res, da je sovjetska armada ustvarila pogoje, da je prišla Komunistična partija Jugoslavije na krmilo. Nasprotno, nenehno so nam metali polena pod noge prav v vprašanju oblasti in nikoli niso pozabili čestitati Petru Karadjordjeviću za rojstni dan in Novo leto tudi po Drugem zasedanju AVNOJ-a, kj so ga imeli prav zaradi vprašanja oblasti in sklepa o prepovedi kraljeve vrnitve za nož v hrbet Sovjetski zvezi. In mar nas niso pognali v kombinacijo s Subašićem, mar niso sklenili s Churchillom sporazuma o razdelitvi interesov v Jugoslaviji po ključu 50:50?

Ugovor: Besna kača klopotaća sika in bruha svoj strup. . . . Dvorni norec, ki zavzema na diktatorjevem dvoru šele devet-inštrideseto mesto za diktatorjevim psom Tigrom. Prekopicava se, akrobatsko prevrača, laja kar naprej, da bi zaslužil vsaj trohico nasmeha velikega človeka. . . .

V Sovromu

— Pst! Ne govori zdaj o jugoslovanskih delavskih svetih, saj vendar vidiš, da prihaja naš direktor.

— Brez skrbi -- naš direktor itak razume samo rusko!

(Iz «Pavliha»)

Trditev: Obtožujejo nas fašističnih in gestapovskih metod, sami pa uporabljajo nasproti Jugoslaviji prav te metode. Razbili so enotnost in sodelovanje dežel ljudske demokracije, zadajali so huđe udarce komunističnim partijam, ki v mnogih državah izgubljajo vpliv v množicah zaradi kontrarevolucionarne politike nasproti Jugoslaviji.

Ugovor: Od ljudstva zaničevani izmeček, ki ima v prsih kamen namesto srca. . . . Nobene grdobije ni, ki je ne bi bil izbruhnil. . . . Kričač, ki pljuje na vse. . . . Brezbobzirn trgovec z obrekovanjem. . . .

Trditev: Naj se vprašamo, kako Politbiro CK Boljševiške partije upošteva svojo partijo?

V čl. 29. Statuta Vsezvezne komunistične partije (boljševikov) je rečeno: «Vrhovni organ VKP(b) je kongres VKP(b). Redni kongresi se sklicujejo najmanj enkrat vsaka tri leta».

Zadnji kongres VKP(b) — XVIII. kongres, je bil od 10. do 21. marca 1939.

Ugovor: Jugoslovanskim narodom hoče prodati svoje laži kot neovrgljive aksiome. . . . Klovnska umetnost, da črno spremeni v belo, je dosegla veliko virtuoznost. Neznatno človeče še neznatnejšo čušo. . . . Ravnatelj Titovega cirkusa Djilas pošilja tega klovna na sejme, postavlja ga na oder, da razkazuje pred občinstvom vragolije. . . .

Trditev: Po statutu VKP(b) bi morala biti v štirih letih in pol kolikor je minilo od konca vojne, dva kongresa in dve konferenci VKP(b). Od vsega tega pa ni bilo nič, to se pravi, članstvu VKP(b) še ni bilo omogočeno, da bi izrazilo svoje mnenje o velikih dogodkih, ki jih je preživela Sovjetska zveza.

In niti najmanjšega glasu še ni, da nameravajo sklicati kongres VKP(b) ali vsaj partijsko konferenco. . . . Mar članstvu VKP(b) ni treba pojasniti, kako se je ta Jugoslavija iz socialistične dežele spremenila v fašistično gestapovsko? Mar ni treba pojasniti, iz kakšnih vzrokov in s kakšno utemeljitvijo so se prijateljski in zavezniški odnosi med vsemi deželami ljudske demokracije in nove Jugoslavije na podlagi nove politike sovjetskih voditeljev spremenili v sovraštvo, zaradi česar je pahnila ta politika balkanske države v konflikt, v kakršnem še nikoli niso bile, niti takrat, ko na svetu še ni bilo nobene socialistične dežele?

Ugovor: Ta bebec brizga svoj opij v ljudsko zavest. . . . Razbijač demokratične in socialistične fronte. . . . pajac, slepar, ki hoče okužiti vse studence z nacionalističnimi in trockističnimi bakterijami. . . . Njegove teorije govore samo o njegovih globoki mržnji do delavskega razreda. . . . To trockistično tolpo je treba do kraja pregaziti. . . . Na gnojišče bo vrgla očiščevalna kolona tudi pokvečenega pajaca, ki se je imenoval Moša Pijade.

Rekel sem, da je neka nespremenljiva popovska psihološka struktura. Upam, da je čitatelj opazil, da res ni nobene razlike v načinu, kako je rabinski svet argumentiral proti Baruchu Spinozi, in v načinu, da v svojem sodobnem besedilu ni niti poskusa, da bi konkretno trditev ovrgli s konkretnim ugovorom. Res, v sodobnem besedilu ugovor ni več v recitaciji prekletstev in v 613 svetih zapovedih svetega pisma, marveč v več kakor 613 psokah, ki so v svoji gnusni ostudnosti prav tako enolične, kakor so bile tiste kletve pred 350 leti. Toda to neogibno izhaja prav iz psihološke strukture odnosov med okamenelimi bivšimi avtoritetami nasproti živemu človeku: živ človek zahteva resnico in pravico, ima svoje zahteve, vprašuje, ugovarja, razmišlja — avtoriteta pa ima sleherno težnjo po samostojnosti in človeškem dostojanstvu za atentat na svojo oblast, nima pa drugega argumenta, razen da psuje in preklinja s srdom, ki v razmerju z onemoglostjo nenehno narašča.

Navedeni «dialog» ni izmišljen. Dobesedno sem citiral trditve in ugovore. Stvar sem samo toliko olepšal, da sem «diskusijo» navedel v obliki javnega dialoga. Dialog se je prav za prav odigral tako, da je tovariš Moša Pijade napisal svoje članke v «Borbi», založba «Kultura» jih je izdala v brošuri z naslovom «Veliki mojstri hinavščine», jaz pa samo citiram iz teh člankov. Oni niso citirali niti enega stavka. Oni menijo, da za njihove poslušalce zadostuje, da zvedo, da «Pijade kuje nekakšne teorije in si suvereno pripisuje načela o tem, kakšni naj bodo odnosi med deželami v taboru socializma».

Kakšne so te nekakšne teorije; kaj je konkretno njihova

S sofijske promenade

— Ko jo že mahaš v tej smeri, Todor, odnesi ne na pošto tole protestno brzojavko proti jugoslo vanskim vojnim hujskačem!
(Iz «Pavlihe»)

vabina? O tem se ne govori. Cemu naj bi zvedelo to nezrelo svetovno občinstvo? Občinstvo bi lahko prišlo v izkušnjava, da bi začelo razmišljati. Nezrelemu svetovnemu občinstvu zadostuje, da njegov dušni pastir misli zanj in namesto njega. Nezrelemu svetovnemu občinstvu sploh ni treba vedeti več kakor to, kar mislijo njegovi dušni pastirji o «nekakšnih teorijah, o odnosih med deželami v taboru socializma». Če dušni pastirji izjavljajo, da je v «ugovorih» rečeno: «Te teorije so strup, serviran v srebrnem in zlatem papirju», tedaj nezrelo občinstvo ve, kaj mora misliti, bolje povedano: kaj mora verjeti, kajti njegova dolžnost je ne razmišljati, ne preverjati, marveč verjeti tisto, kar pravijo dušni pastirji, ki vse vedo in edinj vse vedo.

Ko bi kdo vendarle vprašal: kaj pa je z dejstvi? Psovke niso protiarargumenti, dejstva so nekaj, kar je treba preverjati, da bi se človek lahko postavil na stališče.

Kdor bi tako vprašal in tako mislil, bi bil krivoverec, bi bil preklet, bi bil apaš z Montmartra, bi bil oznanjevalec amerikanizma. Važno je samo mnenje dušnih pastirjev, dejstva pa so postranska, kakor je to natanko zapisano v pismu CK VKP(b) z dne 4. maja 1948, ki je bilo poslano Centralnemu komiteju Komunistične partije Jugoslavije:

«Tovariša Tito in Kardelj v svojem pismu predlagata, naj bi poslali v Jugoslavijo predstavnika CK VKP(b), da bi tam proučil vprašanja sovjetsko-jugoslovanskih nespোরазumov. Nam se zdi ta pot nepravilna, ker ne gre za preverjanje posameznih dejstev, marveč za načelna nesoglasja». (Podčrtal jaz).

Oni nočejo preverjati dejstev, občinstvo pa naj ne ve, kakšna so dejstva. Zato naj občinstvo torej tudi ne zve, kaj je pisal Moša Pijade. Objavili so samo svoje «ugovore», in sicer v obliki članka pod naslovom: «Mameluk Moša Pijade». Članek so prebrali v raznih informbirojevskih radijskih postajah in navajali so «ugovore», vzete dobesedno iz tega članka, ki so ga oddajali «za Jugoslavijo», ko smo mi praznovali šestdeseti rojstni dan Moše Pijade.

Ta «članek» sam po sebi ni zanimiv. To je prav za prav bogata zbirka enolično variranih psov in kot takšna ni prav nič originalna. Prav tako so papeški pisarji opisovali portret

raznih krivovercev, v istem slogu je pisal Walter Scott o velikih francoskih revolucionarjih, in sicer mnogo bolj talentirano, toda v blazni mržnji je belogardist Sulgin prav tako opisal vse voditelje velikega Oktobra, in prav tako so pisali o Stalinu meščanski listi v bivši Jugoslaviji, tako je pisal o Stalinu francoski fašist Louis Ferdinand Celine. Takšen način portretiranja ima tradicije, kajti tako so pisali tudi predsednik Horthyjeve vlade, njegova ekscelenca Karlo Huszar, ljubimec madžarske aristokracije, Cecilija Tormay in francoska brata Tharaud o vseh reprezentativnih osebnostih madžarske Komune.

Ko človek posluša in prebira blazne tvorbe protijugoslovanske gonje, začne domnevati, da njeni klavirni sestavljači, kolikor niso plagiatorji, v najslabšem primeru črpajo vtr navdahnjenja, vsekakor pa si izposojajo svoj besednjak iz te umazane literature pobesnelih kontrarevolucionarjev.

Spominjam se neke številke Barbussovega tednika «Le Monde». Tu sem prvokrat naletel na ime Moše Pijade. Bilo je leta 1935. Sredi prve strani tednika fotografija koščnega, izmučenega, toda superiornega intelektualca k članku Romaina Rollanda, ki je začel s tem, da hoče alarmirati svetovno javnost. Pisal je o slikarju pomembnega talenta, ki je žrtvoval vse, tudi tisto, kar je za umetnika najdražje, svoje umetniško delo, da se je ves posvetil boju za pravico, revolucionarnemu proletariatu. Iz tega članka so ljudje zvedeli, da je Moša Pijade že deseto leto na robiji, da je v kaznilnici nevarno mžobla zaradi gladovne stavke. In po članku Romaina Rollanda so prihajale na jugoslovansko kraljevsko poslaništvo od vseh strani brzojavke v vseh jezikih z zahtevo: izpustite Pijada. In sprevid francoskih delavcev je demonstriral pred poslopjem jugoslovanskega kraljevskega poslaništva in skandaliral Li-be-rez Pijade!

Človek se mora sramovati zaradi tistih, ki so ukazali, naj se uporablja kominformovski slovar. Žalitev bi bila celo pomisliti, da bi bilo treba proti takšnim napadom braniti revolucionarjevo čast.

Najbolj pa boli človeka prav to, da imajo in morejo imeti takšen sistem in slog boja, ki vzbuja gnus in zaničevanje, voditelji prve dežele socializma. Sovjetske zveze.

Vemo, zmaga bo naša. Vemo, da bo naša zmaga, zmaga resnice tudi zmaga socializma v politiki Sovjetske zveze in vseh dežel, ki so ji podložne.

Smešna naivnost bi bila sedanjim voditeljem VKP (b) dokazovati, da se je Moša Pijade pred tridesetimi leti pridružil revolucionarnemu delavskemu gibanju, da je bil že leta 1921 član Izvršnega komiteja Kompartije Jugoslavije, da je bil štirinajst let na robiji v Sremski Mitrovici in Lepoglavi in da so ga, ko je prišel z robije leta 1940 in 1941, znova večkrat zaprli, da je bil med vojno in med našo ljudsko revolucijo in po njej vedno eden najzvestejših in najbolj aktivnih soborcev našega tovariša Tita, katerih imeni sta ponos in slava, moralni kapital ne le Jugoslavije, marveč tudi mednarodnega revolucionarnega gibanja. Sedanji voditelji VKP(b) vedo, to prav tako dobro kakor mi. Ti voditelji prav dobro vedo, kdo je tovariš Moša Pijade, toda prav zato, ker to tako natanko vedo, naročajo takšne «članke» in takšne radijske oddaje ob proslavi njegovega šestdesetega rojstnega dne.

III.

K temu bi utegnili kdo pripomniti: ta vaša maja socialistična Jugoslavija si je drznila brez strahu začeti to orjaško borbo, v borbi pa ni sentimentalnosti, borba je borba.

To je res. Res pa je ne le za sovražnike socialistične Jugoslavije, marveč tudi za to socialistično Jugoslavijo. Borba je borba, mi pa vemo, da gre v tej borbi za tisto, kar je prav tako dragoceno, kakor samo življenje. Ko odločno branimo sebe, svojo čudovito minuloost, junaško sedanost ter s krvjo in z znojem plačano veliko prihodnost, bi bilo več ko razumljivo, ko bi v zgražanju, v ognju boja slepo udarjali, žalili in napadali tiste, ki nas preganjajo. Mi pa vendar nismo pisali in ne bomo nikoli pisali o naših sovražnikih tako, da ne bi bilo dostojno človeka. Vsakdo ve, kdor pa ne ve, se lahko prepriča, da odkar traja ta vsiljena borba, na ozemlju FLRJ, te «balkanske dežele», ni bil izgovorjen niti objavljen noben stavek, ki po svoji vsebini in tonu ne bi bil dostojen velike internacionalistične resnice, ki je naša resnica in za katero se borimo.

Trdim, da v vsej FLRJ ni nobenega lista, nobene revije, v kateri bi mogoč biti priobčen članek ali dopis klevetniškega, odvrtno vulgarnega značaja.

Mi smo mala in še vedno zaostala dežela, pa vendar ne le nihče ne bi objavil takšnega članka, marveč je pri nas takšno politično kulturno ozračje, da nikomur niti na misel ne more priti, da bi za voditelje Sovjetske zveze uporabil izraze «pajac», «selepar», «kričač», «bebec», «klovn». Svet je priča, da dejansko imamo vzroke jeziti se. Ne, pri nas ni mogoč takšen način pisanja, mogoč ne bi bil niti takrat, če bi šlo za mnogo manj pomembne, mnogo manj preizkušene borce komunističnih partij, kakor je naš tovariš Moša Pijade.

Primer, ki se z njim tu ukvarjam, je značilen za sistem in cilje boja proti socialistični Jugoslaviji. Temu sovjetsko-papeško-informbirojevskemu slogu bi bilo potrebno posvetiti posebno razpravo. Slog ni nikoli samonikel. Slog je zrcalo določenega stanja, določenih odnosov nasproti zunanjemu svetu. Sloga ne moreš izbrati po mili volji. Določenim vsebinam se vsiljuje njihov slog, ki je nujno v razmerju z moralnim dostojanstvom vsebine.

Vzemimo za primer nagovor, ki ga je imel tovariš Rodoljub Colaković na nagradne znanstvenike in umetnike. Rekel je dobesedno: «Socializem je vera v delovnega človeka, v njegovo

gestapovcih, ki vladajo v Jugoslaviji. Oni tam vedo, da lažejo, prav dobro vedo, da pri nas gradimo socializem, in prav zaradi tega pravijo, da smo gorostasna dežela vohunov in fašistov. Znana jim je resnica, in ker jim je znana, pošiljajo preko svojih radijskih oddaj pozive «zdravim silam»;

«Treba je sabotirati dela v rudnikih in gozdovih, treba je sabotirati prevoz rud in lesa, treba se je najodločneje upirati tako imenovanemu titovskemu odkupu na vasi.»

Popolnoma natanko vedo, da našo ljudsko vojsko globoko preveva duh revolucije, duh marksizma-leninizma, in prav zato ker to zelo dobro vedo, je radjo Moskva 13. januarja t. l. poročal, «da služijo v Titovi vojski hitlerjevski letalci» in da «najema Titova klika v Nemčiji za službo v Jugoslaviji bivše esesovce in gestapovce».

Mar je mogoče tako zelo in sistematično lagati drugače, kakor v slogu, v katerem je vse to napisano, v katerem je napisano vse, kar se nanaša na Jugoslavijo, na njene voditelje, na njeno resnico?

Angleški list «Economist» je 6. II. t. l. priobčil članek o Jugoslaviji, v katerem povsem pametno pojasnjuje marsikaj. Politika Moskve — je rečeno v članku — si je prizadevala ustvariti takšno situacijo, da bi se morala Jugoslavija podrediti kapitalističnim državam. Dopisnik resignirano ugotavlja, da ni več verjetno, da bi se Tito odrekel socializmu, čeprav bi bila — nadaljuje list, Moskvi bolj po volji kakršna koli Jugoslavija, samo ne ta, ki si drzne biti socialistična, toda njej nepokorna.

To razumejo torej tudi meščanski opazovalci in kako ne bi vedeli mi. Zaradi nevarnosti, da bi utegnila postati naša nepokorščina nalezljiva, smo gorostasna in fašistična, gestapovska, prekleta dežela, in zato dobiva vsak naš junak informbirojevske epitetone, kakor so: izdajalec, krvnik, vohun, gestapovec, angloameriški jurišni odred — itd itd. Z gnojnico navso moč oblivajo slehernega in če bi bil le eden naših zaslužnih ljudi, ki ga še niso počastili z rabskimi kletvami in papeškim srdom, bi lahko postal sumljiv, da je morda res izdajalec ali vohun.

Mi v Jugoslaviji nismo in ne bomo uporabili v boju blatenja, obrekovanja in laži. Ne samo iz estetskih vzrokov, ne gre zgolj za okus, čeprav je to primer, v katerem estetska kategorija označuje tudi etično. Mi v Jugoslaviji ne uporabljamo takšnega orožja, ker nam ni potrebno. Naše orožje in naš zaveznik je razum, revolucionarna zavest, vsa naša stvarnost, naše delo, minulost in naša neupogljiva volja. Vse, kar se imenuje resnica, v boju proti nam nimajo nobenega drugega ideološkega orožja, razen uprizorjenih inkvizitorskih procesov in tiste vrste bedaste in kričaške odvrtno publicistike...

Iz pepela vojne so zrastle države nove demokracije in narodnoosvobodilno gibanje kolonialnih narodov. Socializem je prišel na dnevni red življenja narodov, je rekel A. A. Zdanov v diskusiji o knjigi G. F. Aleksandrova. In prav je imel. Socializem je prišel na dnevni red življenja narodov in s socializmom je prišel na dnevni red tudi problem socialistične morale, zahteva po socialističnih odnosih med deželami socializma. Toda o tem Zdanov ni govoril, marveč je nadaljeval takole:

«Kdo, če ne mi! — dežela zmagovitega socializma in njenih filozofov — bomo pomagali našim prijateljem in bratom v tujini, da bodo osvetlili svoj boj za novo družbo z lučjo znanstvene socialistične zavesti, kdo, če ne mi, jih bo razsvetlil in oborožil z idejnim orožjem marksizma?»

In kot nadaljnji odgovor na vprašanje Zdanova, naj govori sam Zdanov: «Naši sovjetski ljudje so tako zelo zrastle, da ne bodo »požirali« vsakršne duhovne proizvodnje, ki jim jo servirajo. Kulturni delavci, umetniki, ki se ne bodo preformirali in ki ne bodo mogli zadovoljiti naraslih potreb ljudstva, lahko kmalu izgube ljudsko zaupanje.»

To je rekel Zdanov v svojem referatu v revijah «Zvezda» in «Leninград» in mislim, da je imel prav. Toda ne samo v odnosu do sovjetskih ljudi, marveč do vseh narodov.

Ta A. A. Zdanov je v omenjenem referatu izjavil: «Ko izbiramo najboljša čustva in vrline sovjetskega človeka, ko odkrivamo pred njim njegov jutrišnji dan, moramo našim ljudem hkrati pokazati, kakšni ne smejo biti, moramo žigosati

Tržaška zaščitna znamka

—Cemu se čudite Na ta na čin se obvarujem pred napadi vl. daljevcv.

(Iz «Pavilhe»)

ustvarjalno silo, v njegovo sposobnost, da odstrani vse ovire s poti, ki nas vodi v naprednejši, pravičnejši in lepši družbeni red, ter da ta red zgradi z lastnimi silami».

To je rečeno tako razločno, da nihče ne more tega napačno razumeti. A kaj se je zgodilo? 4. januarja t. l. so varšavska in druge podružnice Informbiroja v svojih radijskih oddajah objavile poročilo o tem govoru. V tem poročilu je dobesedno rečeno:

«Colaković je pojasnil, da je znanost v Jugoslaviji eno izmed področij splošne fronte, s katerega je treba napadati Sovjetsko zvezo. Med navzočimi, ki jim je govoril, so bili tudi paveličevci in drugi sovražniki jugoslovanskega ljudstva.»

To je samo eden izmed najbolj nedolžnih primerov zavestne laži, ki seveda diktira slog komentarjev o fašistih, vohunih in

blanke večerajšnjega dne, ostanke, ki ovirajo sovjetske ljudi na poti naprej... Razumne se, naša književnost... ima pravico učiti druge nove vsečlovečanske morale.»

Mar se tako razvija okus ljudstva, mar se tako dvigajo njegove zahteve na višjo raven, mar ga tako bogatimo z novimi idejami, da na široko publiciramo vulgarne psovke, zavestne laži in lažirevolucionarno puhlo frazeologijo?

Pustimo književnost. O njej spregovorimo drugokoli. Zdaj gre za publicistiko. Zares, bilo bi lepo in biti bi moralo tako, da bi prva dežela socializma po dvaintridesetih letih obstanka učila druge nove vsečlovečanske morale. Toda učiti druge nove vsečlovečanske morale ne moremo s pridigami, marveč z dejanji, s prakso. Mar more tudi najbolj fanatičen pristaša Zdanova trditi, da so vsebina, cilj in slog protijugoslovanske sovjetske publicistike v kakršni koli zvezi z novo vsečlovečansko moraljo? Mar ta publicistika ne bi bila sramota tudi za človeštvo stare in omejene morale? Toda, kaj bo navsezadnje dosegla ta informbirojevska publicistika?

Kaj je dosegla že doslej?

Goethe je na stara leta izrekel globoko misel, da je pogoj vsakega pravega, čistega človeka, vrednega življenja, da je

Višek samostojnega mišljenja

— Kakšno je tvoje osebno mnenje: ali naj bo Trst priključen Italiji ali naj dobi guvernerja?

— Trenutno ti res morem odgovoriti, ker še nisem prebral današnjih sovjetskih časopisov.

(Iz «Pavlihe»)

vsaka beseda pretehtana, ker je bila izgovorjena («Weil es ein gesprochenes Wort war»).

V moskovski protijugoslovanski propagandi izgovarjajo klevete in psovke s takšno lahkoto, tako brezbržno operirajo z besedami fašist, krvnik, izdajalec, kakor tudi s hvalnicami, kakor so «najmodrejši», «najboljši», «največji človek vseh časov», tolikokrat govore o «jurišnem odredu imperialistov», o zločincih, na drugi strani pa o «nesebični pomoči» in «neizmerni ljubezni», tako lahkomišlno, tako zgolj zato, da je fraza bolj zveneča, dajejo epitetone v superlativih, da niti najstrašnejša obtožba niti najbolj bizantinsko laskanje nima več niti najmanjše tehtnosti vsebine.

Z likvidacijo dostojanstva besed gre vzporedno likvidacija avtoritete tistih, ki jih izgovarjajo.

Zeus, ki noč in dan nenehoma grmi, ni več bog — njegov neprestani grom postaja in učinkuje kakor idiotski hrup. Najgrše besede, s katerimi bi radi ubili čast in življenje posameznikov in vsega ljudstva, učinkujejo manj, kakor muha, ki ti sede na nos.

Tistega dne, ko je vzvišeni rabinski svet sprejel resolucijo «o stanju in stališču» filozofa Barucha Spinoze in sklepil izobčiti in prekleti ga, je zadelo, v nabit polnem hramu sakramentalna trobenta, imenovana «šofar». Naj drhte verniki, kajti v ceremonijah hrama napoveduje ta trobenta strašno božjo sodbo. Zato je spremljal glas trobente veliki «herem», veliko ekskomunikacijo in prekletstvo Barucha Spinoze.

V zvezi s tem «šofarom», s to strašno trobento ekskomunikacije, pripoveduje nemški pesnik Heine duhovito in poučno zgodbo.

Nekaj zelo ugleden rabin v mestu Altoni se ni mogel sprijazniti s tem, da živi v njegovi občini tisti znameniti Salamon Maimon, ki si drzne ne verovatj slepo, «brez razmišljanja», marveč kritizira tudi največje rabinske avtoritete. Ko je rabin videl, da Salamon vztrajno brani svojo pravico do razmišljanja, je skušal vplivati na krivoverca z grožnjami. Vstal je in ga mrkega obraza slavnostno vprašal: «Ali veš, kaj je tole?» — in pokazal mu je instrument najstrašnejše kazni za vernike, trobento ekskomunikacije «šofar»...

Salamon pa je bil racionalist in ko je na patetično vprašanje mirno odgovoril: «Vem, to je kozlovski rog», je rabin od groze padel vznak na tla.

Ta kratka zgodba o «šofaru» je poučna. Vse sakramentalne in avtoritativne šofare čaka ista usoda. Tudi moskovski kominformovski šofar. Nekaj časa še učinkuje, ko trobijo o ekskomunikaciji iz tabora socializma. Ko pa se pokaže, da gre prav za prav zgolj za to, da hoče trobentač vladati, drugi pa naj bi «brez razmišljanja» bili poslušni, podrejeni in povrh še «neskončno hvaležni za nesebično pomoč», tedaj lahko trobenta trobi, trobi psovke, klevete, obrekovanja, prekletstvo — človek pa povsem mirno odgovarja:

«Govorite v imenu socializma in vsiliti nam hočete bogove, hočete nam vzeti dostojanstvo, svobodo in neodvisnost. Mi gradimo socializem in vaša trobenta trobi vsak dan, pa naj trobi ves dan vsake pol ure iz Moskve, Varšave, Prage, Bukarešte, Budimpešte, Sofije in Tirane. Mi vemo — to ni trobenta božje sodbe. To je kozlovski rog!

ERVIN SINKO

KMETIJSKO ŠOLSTVO IN KMETIJSKA IZOBRAZBA POTREBUJETA NEOBHODNO UREDITVE TUDI NA ANGLOAMERIŠKEM PODROČJU STO

V podkrepitev pravic in zahtev tukajšnjih kmetovalcev po ustanovitvi omenjene «Dveletne kmetijske šole — s slovenskim učnim jezikom» bomo navedli nekoliko podatkov, kako je bilo urejeno kmetijsko šolstvo v drugih deželah že pred zadnjo vojno.

Naslednji podatki nam prikazujejo stanje kmečkega strokovnega šolstva v nekaterih evropskih državah leta 1937 in 1938 (novejših podatkov žal nismo mogli dobiti).

Države	Ena kmetijska šola je odpadla na kmečkih: prebivalcev	gospodarstev (kmetij)
CSR	19.568	5.937
Avstrija	21.510	4.446
Danska	?	2.550
Švica	20.032	3.809

Zdi se nam umestno, da si ogledamo malo bliže kmetijsko šolstvo v Jugoslaviji, zlasti pa v Sloveniji, kot matični domovini tukajšnjega domačega kmečkega življa, posebno še zaradi tega, ker so bile pred zadnjo svetovno vojno tamkajšnje kmetijske, gospodarske in posestne razmere bistveno zelo podobne tukajšnjim kot so danes, kjer prevladujejo majhne kmetije z močno razkosanimi zemljišči. Kmečko prebivalstvo se v takih razmerah preživlja le s težavo na lastni zemlji in si mora pogostoma iskati postranskega zaslužka izven doma. Namen kmetijskih šol in kmečke izobrazbe sploh je v prvi vrsti ta: omenjeni pojav blažiti in zavirati beg z dežele ter nuditi kmetovalcem možnost, da s pomočjo strokovne izobrazbe in znanja pridobivajo na istem zemljišču več in boljših pridelkov ter jih z umnim gospodarjenjem tudi bolje vnovčijo.

V vsej Jugoslaviji je bilo leta 1938 skupno 30 kmetijskih (srednjih in višjih) šol, od katerih je odpadlo na Slovenijo 9. Mnoge teh šol v Sloveniji so ostale v dobrem spominu našim domačim kmetovalcem in so slovele tudi izven ožje domovine, zaradi temeljite strokovne izobrazbe, ki so jo nudile slovenski kmečki mladini še za časa Avstrije. Predvsem so poznane «Vinarska in sadjarska šola v Mariboru» — ustanovljena leta 1872, «Kmetijska šola na Grmu pri Novem mestu», ustanovljena leta 1886, ter «Kmetijska in vrtnarska šola v St. Juriju ob j. žel.», ustanovljena l. 1910. Danes je seveda v Jugoslaviji kmetijsko šolstvo še bolj razširjeno, kakor vse šolstvo in izobrazba sploh.

Da je bil namen navedenih šol v Sloveniji dosežen v prav znatni meri, kakor je to bilo ugotovljeno tudi po drugih deželah in državah, pa priča naslednja preglednica, iz katere je razvidno, da je ogromna večina absolventov teh kmetijskih šol ostala na domači kmetiji in tam umno gospodarila sebi in narodu v korist ter človeštvu v prid.

Kmetijska šola	Stev. učencev		Od teh je		Koliko odst.
	do l. 1918	od l. 1918 do l. 1937	ostalo doma	ostane doma	
Grm	394	580	406	70%	
Maribor	545	435	322	70%	
St. Jurij	149	493	384	78%	
Skupaj	1.088	1.508	1.112	73,73%	

Podatki imenovanih treh šol so nekako ogledalo tudi drugih kmetijskih šol, bodisi v Sloveniji bodisi v drugih deželah s prevladujočimi majhnimi kmetijami. Oni so dovolj zgovoren dokaz, da ustvarjajo kmetijske šole res umne in napredne kmetovalce, ki se posvečajo predvsem gospodarstvu na lastni zemlji.

Tudi Italija je imela in še ima razmeroma dobro razvito kmetijsko šolstvo. Saj je bilo pred vojno samo v Julijski krajini 5 srednjih kmetijskih šol, poleg številnih nadaljevalnih tečajev kmetijskega tipa. Ker pa so te šole služile pod fašiz-

mom v prvi vrsti političnim ciljem in je bil pouk na njih izključno v italijanščini, jih je domača slovenska in hrvaška mladina le malo obiskovala in se zato v njih tudi malo naučila.

V drugih naprednih državah Evrope ni danes skoraj več gospodarja kmetovalca, ki ne bi dovršil z dobrim uspehom vsaj dveletne kmetijske šole.

Jasno je, da bi morale tudi odgovorne oblasti na anglo-ameriškem področju Tržaškega ozemlja, kakor je omenjeno, slediti zgledu drugih naprednih držav na polju kmetijske vzgoje in izobrazbe. Zlasti kmečki naraščaj bi moral biti deležen že na osnovni šoli prave svobodne vzgoje, da bi spoštoval poklic svojih staršev ter vzljubil domačo zemljo in naravo, ki mu dajeja možnost bolj gotovega in zdravega obstoja, kot pa mu ga lahko nudita, seveda v zdravih gospodarskih in socialnih razmerah, tovarne in mesto. Za dvig kmetijstva je najprej potrebno dvigniti zavest kmečkega človeka in mu nuditi, oziroma omogočiti dosego vseh gospodarskih, socialnih in kulturnih vrednot, ki jih lahko doseže njegov tekmovalac in soobčan v drugih strokah. Temeljita kmetijska izobrazba, ki je dosegljiva le s primerno urejenim kmetijskim šolstvom, je prvi pogoj za vsak napredek kmetijstva, oziroma kmetijskega življa. V današnjih razmerah naglega tehničnega napredka tudi v kmetijstvu in silne konkurence kmetijskih pridelkov iz dežel z naprednejšim kmetijstvom je vprašanje kmetijskega šolstva na tukajšnjem ozemlju istočasno vprašanje razvoja in samega obstoja domačega kmečkega življa.

Zaskrbljenost oblasti, da ne bodo našli gojenci kmetijskih šol po njih dovršitvi primerno zaposlitve, v kolikor ni to le izgovor za odbijanje upravičenih zahtev naših kmetovalcev je po našem prepričanju popolnoma odveč. Sicer pa, kdo mora danes zagotoviti zaposlitve vsem onim, ki dovršijo druge strokovne šole? Nasprotno, ravno kmetijska šola bi že sama nudila možnost, za kar imamo dokaze v zgoraj navedenih izkušnjah iz kmetijskih šol v drugih deželah, da bi se njeni absolventi laže preživljali na lastni domači zemlji. Postali bi umni gospodarji na domači kmetiji in ne bi bilo več toliko kmečke mladine prisiljene zapuščati svoj rodni dom in iskati zaslužka v mestu ter tako še večati vrste nezaposlenih.

Vsi kmetovalci na anglo-ameriškem področju STO si želijo zboljšati svoj gospodarski, socialni in kulturni položaj, kakor si ga želi zboljšati naravno vsak občan v demokratičnih državah in v civiliziranem svetu sploh. Za dosego te želje ali cilja na zdravi podlagi vsestranskega izživljanja, je neobhodno potrebna kolikor mogoče umna vzgoja in temeljita strokovna izobrazba. Tako vzgojo in izobrazbo ter potrebno znanje lahko dobi kmečki živelj le v primernem kmetijskem strokovnem šolstvu.

Zaradi tega sme tukajšnji kmečki živelj, ki je po ogromni večini slovenske narodnosti, zahtevati z vso upravičenostjo:

1) otvoritev nadaljevalnih tečajev kmetijskega tipa v šolskem letu 1950-51 na vseh podeželskih ljudskih šolah, kjer je zadostno število učencev za take tečaje s slovenskim učnim jezikom;

2) ustanovitev dveletne kmetijske šole — s slovenskim učnim jezikom v Trstun v prihodnji jeseni, kateri morata biti priključena primerno zemljišče in internat za najmanj 40 gojencev.

Od teh zahtev tukajšnji kmetovalci slovenskega rodu ne morejo in ne smejo odnehati, ker predstavljajo zanje ne le socialno pravico, ampak tudi sam življenjski obstanek na domači zemlji.

KONEC.

II. mednarodnega velesejma v Trstu

od 27. avgusta do 10. septembra 1950

3. SEPT. 1950

PREDGOVOR

Mednarodni vzorčni velesejem 1950 v Trstu je od leta 1920 sem prva takšna gospodarska manifestacija na «krmilu Jadrana», kakor tudi imenujejo tržaški emporij. Pričenja skromno bodisi po obsegu, ali po mednarodni udeležbi, toda kar je najvažnejše, prvič na trajnih in solidnih temeljih, pod lastno streho.

Za uspeh prireditve so se trudili delavci, podjetniki, domačini in inozemci. Med domačini jih je bilo nešteto tudi slovenske narodnosti: delavci iz ladjedelnic, rafinerij, mornarji, plavzarji, mizarji, tudi obrtniki in arhitekti. Dali so svoj delež k uspehu skupne prireditve, kakor njih predniki na velesejmih v preteklosti. Uradno jim ni nihče dal najmanjšega priznanja, zaman tudi iščejo zaenkrat na velesejski prireditvi svoje besede. Celo predstavniki velesejske uprave so v svojih govorih obšli dejstvo, da prispeva tudi naš živelj k splošni gospodarski dejavnosti tržaškega emporija. Sicer nedvomno bolj z delom, kakor s kapitalom, toda za bodoče rodove bo prav delo edino odločilno merilo in zasluga.

Edini slovenski dnevnik v mednarodnem Trstu pač ne more in noče mimo velesejske prireditve z običajnimi poročili. Prav zaradi trdovratnega uradnega molka o slovenskem življu Trsta smatramo za nujno, da nudimo ob tej priliki predvsem vsej slovenski in slovanski javnosti informativni pregled o sedanjem položaju tržaškega emporija, seveda s posebnim ozirom na njegovo gospodarsko stran. Zaradi tega smo se poslužili izvrstnega in objektivno obdelanega gradiva, ki ga objavlja posebna številka tržaške agencije «ATI» ter smo ga deloma dopolnili s svojimi pripombami. Naš prikaz naj služi vsej slovenski javnosti, naj bo v vzpodbudo našemu tukajšnjemu življu, tržaškemu delavcu, kmetu, obrtniku, malemu industrijcu, arhitektu, umetniku in umskemu delavcu nasploh. Iz njega naj dobi pravo sliko tržaških gospodarskih razmer tisti tujec, ki bo bodisi obiskal naše mesto, bodisi dobil kjerkoli na svetu v roke ta pregled. Končno je namenjen tudi praktični potrebi, zato smo se v njem omejili na konstruktivne ugotovitve in večidel opustili podrobnejše kritične pripombe.

UREDNIŠTVO

TRST
★
njegovu gospodarstvu
vloga pristanišča

VSEBINA:

Oblika državne uprave	stran 3
Površina in prebivalstvo	» 3
Zgodovinski razvoj	» 4
Valute in finance	» 5
Gospodarski uradi	» 6
Industrija	» 6
Tržaške ladjedelnice med prvimi v Evropi	» 6
Mehanična industrija	» 7
Kemična industrija — petrolej	» 7
Druga lahka industrija	» 7
Težka industrija	» 8
Nabrežinski kamen	» 8
Trst v svetovnem prometu	» 8
Oprema tržaške luke	» 8
Plovba in plovne zveze	» 9
Razvoj prometa	» 10
Značilnosti tržaškega trga	» 11
ERP, industrijska luka v Zavljah in drugi načrti	» 12
Carinska ureditev in trgovinske pogodbe	» 13
Gospodarske organizacije in ustanove	» 14
Inozemska zastopstva	» 14
Dokumentacija in statistika	» 15
Trgovinske uzance	» 15
Velesejmska prireditve 1950 v Trstu	» 16

Oblika državne uprave

Trst, ki je še vedno «prestolnica Jačrana» je danes središče ozemlja, ki ga imenujejo uradno «Svobodno tržaško ozemlje». Ta teritorij, ki je nastal na podlagi mirovne pogodbe z Italijo, podpisane v Parizu dne 15. septembra 1947, je razdeljen na dve področji: angloameriško in jugoslovansko, ter je pod varstvom Varnostnega sveta OZN. To, kar se na splošno imenuje «Tržaški emporij» tvori angloameriško področje STO-ja.

V smislu določb mirovne pogodbe veljajo britansko-ameriške vojaške sile na svojem področju za zaupnega upravnika dokler ne bi bil imenovan guverner za ves STO. Njihova uprava ima obliko Zavezniške vojaške uprave, ki je že obstajala na tem področju od dne 12. junija 1945 dalje, kot organ Zavezniškega operacijskega poveljstva za Sredozemlje, med drugo svetovno vojno.

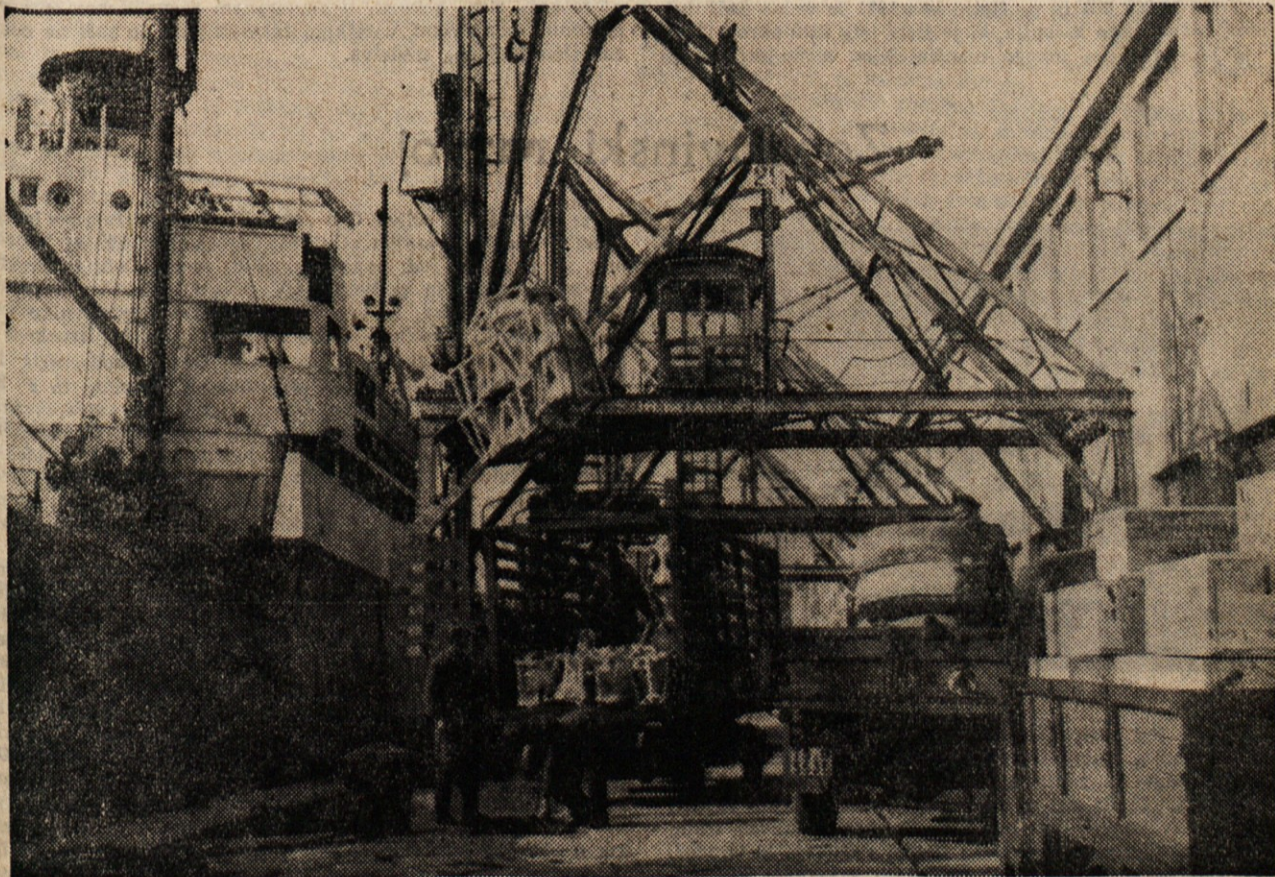
Poveljnik področja je generalni major Terence S. Airey, C.B.C.B.E., ki je obenem vrhovni poveljnik Betfor (British Element Trieste Force). Njegov namestnik je generalni major William M. Hoge, poveljujoči general Trust-a (Trieste United States Probs). Poveljniku področja pomagata dva politična svetovalca in sicer britanski v osebi mr. Sullivan-a in ameriški v osebi mr. Unger-a. Ta dva tvorita obenem, skupno s svojim štetom, obe zunanji misiji pri nes, namreč britansko in ameriško.

Krajevna uprava se naslanja na splošni ukaz št. 259 z dne 25. junija 1948 in je slična upravni organizaciji bivšega italijanskega fašističnega režima, kakršna je obstajala na dan 8. septembra 1943. Ravnateljstvo za nestransko ZVU (ministrstvo v tukajšnjem merilu) nadzoruje predsedstvo cone (v ital.

republikli - prefektura), ki mu načeljuje conski predsednik (sedaj prof. G. Palutan). Bodisi conskega predsednika bodisi conski upravni odbor, ki le temu pomaga, imenuje ZVU. Do 12. 6. 1945 je slonela uprava na voljenih organih, ustanovljenih po osvoboditvi Trsta, ki pa so jo angloameriške vojaške oblasti kratkoma lo likvidirale. V sedanjih razmerah pomenijo prvi korak h krajevni samoupravi občinske volitve iz junija 1949, na podlagi katerih je področje dobilo voljene župane in občinske odbore. Petim občinam tega področja načelujejo župani: ing. Bartoli za Trst, G. Pacco za Milje, F. Kralj za Devin in Nabrežino, D. Lovriha za Dolino, Bizjak za Repentabor in Millič za Zgonik.

Površina in prebivalstvo

STO meri okrog 738 kv. km, od tega odpade 222 kv. km na angloameriško področje (prim. mednarodno področje Tangerja meri 400 kv. km). Najvišja točka na področju je neka kvota v višini 672 m, blizu Bazovicé, ob meji s FLRJ. V poljedelsko-geografskem smislu meri površina področja 22.250 hektarov neplodne površine ter preostalih 20.430 plodne. Toda od poslednje odpade kar 57,4% na kraške pašnike in gozdiče. Severozapadni del področja, nekako od predmestja Trsta dalje, ima geološko strukturo mezocoičnega Krasa, na vzhodnem in jugovzhodnem predelu pa imamo nizko gričevje peščenih skrilavcev. Edina reka področja, ki privre na dan pri Stivanu (kraška ponikalnica) in se izliva v morje po nekaj kilometrih

ZIVAHEN PROMET V TRZASKEM PRISTANISCU

Timav, tvori deloma mejo področja nasproti Italiji. Obala anglo-ameriškega področja doseže dolžino okrog 50 km, obala jugoslovenskega dela področja pa meri okrog 90 km.

Število prebivalstva angloameriškega področja računajo na 309.500 oseb, po stanju maja 1950. Ni nobene primerne osnove za ugotovitev narodnostnega razmerja, kajti poslednje štetje iz 1936 (fašistična doba) sploh ni poznalo prebivalstva slovanskih narodnosti, novo štetje po vojni pa bomo imeli komaj v 1951. Vendarle na splošno, da odpadeta dve tretjini prebivalstva na osebe italijarske narodnosti in ena tretjina na Slovence. Razen tega imamo okrog 5000 stalno prebivajočih, ki so tuji državljani.

Poleg tega pa je treba navesti še nekatere narodnostne skupine, ki prebivajo večji del desetletja ali celo stoletja v mestu Trstu ter zavzemajo zelo važni položaj v gospodarskem življenju tržaškega empория. Mislimo namreč na sledeče kolonije: židovsko, grško, avstrijsko, nemško, švicarsko, srbsko, češkoslovaško, albansko.

Morda najbolj povezana je kolonija pravoslavnih Grkov, ki se zgrinja okrog grško pravoslavne cerkve in Grške trgovinske zbornice. Stejejo jo na okrog 1000 oseb.

Številnejša in brez dvoma pomembnejša (spomniti se je treba tradicionalnega vpliva tržaških Židov) je skupina Izraelitov, ki je pred vojno štela na 6000 oseb. Vojni dogodki in preganjanja so jo zmanjšali na okrog 1600 oseb, vendar pa je njen pomen in vpliv v trgovini in financah Trsta še vedno zelo velik. Židovska občina zdrži lastno osnovno šolo.

Skupina Srbov, zbrana okrog tradicionalne srbskopravoslavne cerkve, z novjšim poslopjem sredi mesta, šteje okrog 500 članov. Srbsko pravoslavna občina vzdržuje tudi osnovno šolo z okrog 160letno tradicijo. Za enkrat ni znano število srbskega in hrvaškega prebivalstva katoliške ali drugih ver. Leta 1910 so Srbohrvati, brez razlike na veroizpoved, skupno šteli v Trstu 18.000 duš in po štetju leta 1921 še vedno 2403 duš.

Nemško-avstrijska kolonija, ki je štela leta 1910 okrog 12.000 oseb, je seveda danes mnogo manjša. Njen avstrijski del je

ustanovil leta 1945 «Oesterreichisches Befreiungskomitee in Triest». Še manjša po številu bo kolonija Svicarjev, ki se naslanja bodisi na evangelsko cerkev, bodisi na tukajšnji švicarski konzulat. Pač pa imajo imena njenih članov precejšnjo veljavo v poslovnem življenju Trsta.

Ceškoslovakov je bilo v Trstu pred prvo svetovno vojno precej in so imeli tu tudi svoja društva. Po vojni pa je večina velikih trgovskih tvrdk in denarnih zavodov, pretežno podružnice praških tvrdk, bolj ali manj naglo likvidirala (n. pr. živnostenska banka leta 1929). Tako je ostala le manjša skupina Čehoslovakov v Trstu, med katerimi je najti bodisi poslovne ljudi in tvrdke z desetletno tradicijo, bodisi nameščence in pripadnike svobodnih poklicov.

Albanci štejejo danes v Trstu kljub stoletnim tradicijam le nekaj desetlin, pač pa je najti med njimi precej oseb, ki veljajo za močne podjetnike ali finančnike.

V smislu določb stalnega statuta za STO sta uradno priznana jezika na ozemlju slovenščina in italijanščina. Prva leta povojne dobe je kazalo, da mislijo oblasti bolj ali manj upoštevati to določilo. Pod konec 1949 pa so se pričele nasproti slovenščini neprijazno obnašati in izšel je celo ukaz ZVU št. 183 (zač. 1950), ki ima sicer prehodno veljavo, a je vendarle prižagal mnogo krivic slovenskemu prebivalstvu področja. Na splošno se bodisi v mestu ali na podeželju govorita oba jezika. Uradi in ustanove mesta Trsta poslujejo poslednje leto zgolj v italijanščini in zaradi tega je prvi vtis, ki ga dobi tujec o pomembnosti slovenskega jezika medlejši. Toda v gospodarskem življenju na sploh in trgovski korespondenci z inozemstvom poslujejo seveda tržaške tvrdke v katerem koli jeziku. Zlasti sta v rabi nemščina in angleščina.

Bodisi italijanski ali slovenski del prebivalstva imata vsak svoje kulturno življenje, šole itd. Glede poslednjega še ni mogoče sicer govoriti o neoviranem razvoju, ker se bori z nešteti omejitvami, vojaškimi rekvizicijami, in tudi ne dobiva zadostna finančna sredstva.

Zgodovinski razvoj

TRST LETA 1689

Trst, ki je štel v stoletju med 1600 in 1700 okrog 3000 duš, je v času cesarice Marije Terezije narasel na 17.000 prebivalcev in nato naglo in zadržema večaj svoj obseg: štel je 50.000 ljudi leta 1824, 123.000 duš v 1889, 176.000 leta 1900 ter 247.000 tik pred prvo svetovno vojno, leta 1913. Po mestnih ulicah, trgih, nabrežjih in obalah so se srečavali: Nemci z Dunaja in Gradca, Srbi iz Bokelotorske ter dalmatinski in primorski Hrvatje, Grki z Jonskih otokov in Krfa, Židje so prišli iz Svice, z Dunaja, iz italijanskih mest in celo iz Pariza. Leta 1827 je preiz

kušal v tržaškem zalivu Čeh Josef Ressler, svoj izum -- ladijski vijak -- na mali ladjici «Civetta», zgrajeni v tržaški ladjedelnici. Za njim, pa tudi poprej, so prišli mnogi Čehi in Slovaki, trgovci, bankirji in podjetniki. V prvem, ustanovnem odboru «Tržaškega Lloyd», iz leta 1833, najdemo predstavnike vseh teh narodnosti: Avstrijce, Karla L. Brucka, L. M. Bruckera in K. Regensdorfa, Francoza J. Bosqueta, Grka Jannischesisa, Italijana G. Pačovani in G. Sartoria, Žida M. Parento in F. Kohena, Srba Mihaila Vučetića. Obe veliki tržaški zavarovalnici, ustanovljeni v istem desetletju šteteta med svoje ustanovitelje: Grke Rallisa, Teodoropulosa, Jannischesisa, pa tudi Holanca D. P. Dutha, Svicarja A. Parisa (Parisi), Francoza Lavisona, Izraelita V. Salema in Srba Marka Kvekića. Seveda najdemo še kup drugih imen trgovcev in finančnikov iz Gradca, Dunaja, Prage, Ljubljane in mnogih italijanskih mest.

Zanimiv je opis tedenjega Trsta, kakor ga podaja priročnik «L'itinerario d'Italia», ki ga je izdal G. Vallardi v Milanu leta 1835. Tam najdemo na strani 172 sledeči odstavek: «Trst je štel v 1617 3000 prebivalcev, v 1758 6 tisoč, v 1800 16 tisoč in leta 1832 45 tisoč. Vse osebe, ki so rojene v Trstu govore na splošno, razen benečanskega narečja, tudi enega od slovanskih dialektov; splošno govore tudi nemško in francosko. Tržičani se bavijo s trgovino in so marljivji. Trst je sedež vlade za Ilirijo (avstrijske dobe op. ur.), ki obsega tudi Istro in Goriško. Oblika tega mesta je nekak polkrog, nudi čudovite razglede, najboljše so zviška Skornjclje in raz okroglih stolpov gradu».

Tržaški avtorji različnih dob so nekako v soglasju pri presoji o razvoju tržaškega empория. Pisatelj Antonio De Giuliana, sodobnik pred in po -- napoleonske dobe je zapisal v svojem delu «Politična razmišljanja o dolgovih in terjatvah» na strani 19 takole: «Trsta ne bi bilo brez ogromnih sil tujcev, ki

so jih bili zaupali delavnosti drugih» (Tržčanov). Kakih sto let pozneje je zapisal Scipio Slataper, največja politično-literarna postava moderne tržaške miselnosti v svojih »političnih spisih« (1914, str. 155), naslednjo sodbo o razvoju Trsta v polpretekli dobi: »Trst... so bili ustanovili kako stoletje tega, in lahko rečemo, skoraj sami kozmopoliti«. Geopolitik in profesor tržaške univerze, Giorgio Roletto je dopolnil ta mnenja v svoji monografiji »Pristanišče Trst«, ki je izšla na začetku druge svetovne vojne, naslednjo ugotovitev: »Trst je prišel do boljše življenja, ko se je znašel na ozemlju širokih možnosti, namreč v državi, ki je mogla nemoteno gospodariti temu velikega jadranskemu krmilu«. Ako hočemo razumeti, kako se je mogel iz malega Trsta, mesta, kjer se srečujejo Italijani in Slo-

venci razviti v malo več kot sto leti veliko evropsko pristaniško središče, moramo upoštevati še: razvoj paroplovbe v drugi polovici 19. stoletja, povezava Trsta z železniško mrežo Avstro-ogrške v letu 1857, otvoritev Sueskega prekopa 1869 in razvoj modernih srednjeevropskih industrij.

Na področju imamo razen mesta Trsta s 279.000 prebivalcev pod konec 1949 še malo mestce Milje z 12.000 prebivalci, po poreklu srednjeveško-benečansko mestno trdnjavo pristanišče, ki je v preteklih stoletjih, pod oblastjo beneških dožev, zelo nagajalo tržaškemu trgovanju s Kranjsko in Stajersko. V tej občini in v občini Devin-Nabrežina je prebivalstvo mešano, italijansko-slovensko, medtem ko prebiva v občinah Dolina Repentabor in Zgonik zgolj slovenski živelj.

Valute in finance

Na angloameriškem področju ima denarno veljavo italijanska lira, ki je bila v obtoku med vojno in po njej. Na podlagi člena 11. priloge VII mirovne pogodbe z Italijo je dolžna vlada italijanske republike dobavljati STO-ju devize in potrebna finančna sredstva, dokler ne ustanove ločenega valutnega sistema. Na jugoslovanskem področju pa je nasprotno v obtoku jugoslovanski dinar.

ZVU je pristala s finančnimi sporazumi podpisanimi 9. marca 1948 v Rimu z italijansko vlado, na ustanovitev carinske unije svojega področja z bližnjo republiko, razen tega pa se je odločala lastni politiki glede trgovanja z inozemstvom in glede mednarodnih plačil. Očtelj se je ravnala zunanjo trgovino področja po sistemu in navodilih ministrstva za zunanjo trgovino v Rimu in sicer glede uvoznih in izvoznih dovoljenj, kontingentov, deviznega nadzorstva itd. ter so se raztegovali na področje italijanski zakoni, ki zadevajo omenjena vprašanja. ZVU se je razen tega zavezala, da ne bo sklenila nikakega trgovinskega sporazuma med angloameriškim področjem in drugimi državami brez poprejšnjega opozorila italijanski vladi o tem. Od te gospodarsko politične linije ZVU ni in za enkrat ne misli odstopiti, vsem številnim protestom in tudi številnim slabim posledicam navkljub. Edino izjemo predstavljajo posebna nakazila in predujmi v dolarjih ali funtih šterlingih in sicer v obliki mednarodnih podpor (n. pr. nakazila ERP), ki jih sme ZVU, na podlagi omenjenih sporazumov, pridržati zase in v namen, ki se njej zdi primeren.

Denarni obtok se ureja na podlagi obveznosti Italijanske banke, da bo vsakokrat, ko prejme italijanska državna blagajna kaka denarna nakazila, prav tako dala poveljstvu področja na razpolago bankovce, ki so v zakonitem obtoku v italijanski republici. Izvrši se to preko tržaške podružnice omenjene banke in sicer na podlagi stalne kvote 0,65% omenjenih nakazil. Ta kvota je v sorazmerju z odnosom med delovno silo italijanske republike in tukajšnje cone. Ta promet valute se beleži v poseben račun, naslovljen na poveljstvo področja, pri tržaški podružnici italijanske banke.

Omenjena podružnica prav tako vodi posebno knjigovodstvo, ki prikazuje dohodke in izdatke državne uprave tega področja. Italijanska vlada dobavlja vsakih šest mesecev tiste vsote zaradi izravnave proračuna, o katerih se sporazume predstavljajo komisije v Rimu, Za osnovo razgovorov služijo proračuni, ki se sestavljajo sporazumno z funkcionarji italijanskega državnega zaklada.

Državni obračun področja je pokazal v prvi polovici 1949 10,9 milijard lir rednih dohodkov in 7,2 milijard lir rednih izdatkov, s polletnim prebitkom v širini 3,4 milijard lir. Državna bilanca v celoti pa je bila kljub temu pasivna za 4,8 milijard lir in sicer: zaradi velikih izrednih izdatkov za javna dela, izdatkov uprave področja ter posojil in predujmov industriji. Na drugi strani pa je bilo v prvem polletju 1948 pa je treba vendarle zabeležiti izboljšanje, ker smo imeli v omenjenem polletju celokupni prihodek v višini 8,5 milijard lir. Donos neposrednih in posrednih

davkov je znašal v 1949 12,6 milijard lir. Tako imenovani naradni dohodek področja se cení na najmanj 60 milijard lir, verjetno pa bo še večji.

Tržaška povojna problematika, po drugi strani, ni bila majhna: tretjina delovnega prebivalstva nezaposlena, okrog 13.000 raznih beguncev se je nagnetlo v mesto in trgovina z zalednimi državami je bila močno skrčena. V tem poslednjem vprašanju se je stališče krajevnih oblasti razlikovalo celo od mnenja posebnih strokovnjakov uprave za Marshallov plan ECA, ki so v svojem poročilu zapisali, da bi moral Trst razviti svojo trgovino z vzhodnoevropskimi državami mnogo bolj, kakor je to napovedalo v načrtih ZVU. Zlasti glede živij in preskrbe sploh naj bi tržaško področje uvažalo vse to, kar se načrtuje dobaviti z zapada, nasprotno, iz vzhodne Evrope.

V Trstu ne posluje posebna komisija za ugotavljanje cen na debelo. Tržaški trg posluje na splošno v harmoniji z tržišči italijanske republike in z mednarodnimi tržnimi cenami. Vendar so narastle povprečne cene na debelo in na drobno za predmete nujne potrošnje (po podatkih zbornice TIP), nasproti 1938, v sledečih izmerah po stanju januarja 1949: živila 66-kratno, obleka 95-kratno, obutev nad 100-kratno. Od tedaj pa do junija 1950 so cene sicer nekaj padle, vendar pa se držé danes za 10% nad italijanskim povprečjem, ki je bilo maja 1950: živila 72,5-kratno, obleka 67,5-kratno, razno 44,1-kratno nasproti cenam v 1938. Tranzitno blago ali blago, ki leži v prostih skladiščih v Trstu, dosega tržne cene mednarodnih tržišč, tu in tam pa so cene preko Trsta celo ugodnejše (n. pr. za les, vina).

Povojna doba je značilna po številnih novih tvrdkah, ki se bavijo z zunanjo trgovino, bodisi z uvozom in izvozom bodisi s trgovnim tranzitom. Toda tudi število trgovcev na drobno se je povečalo in tako še poostrilo krizo tega sektorja, ki mu primanjkuje »delovno« področje zaradi bližnjih meja. Na področju je namreč okrog 13.000 malih in srednjih trgovskih in obrtniških tvrdk.

Poslovalci z inozemstvom so pričakovali boljše in številnejše kupčije, vendar pa je treba zapisati, da so imele stare tržaške tvrdke, špediterji, plovne družbe in drugi podobni, zlasti v poslednjih dveh letih precej dela. Omeniti je treba še številne tvrdke in podružnice ameriških in angleških tvrdk, nekaj francoskih, švicarskih in avstrijskih. Namen dunajskih krogov ustvariti, s Trstom kot matično luko, posebno avstrijsko pomorsko trgovinsko mornarico, doslej ni dal pravih rezultatov. Tudi priliv inozemskega zasebnega kapitala zaradi investicij na področju, (potrebno je za to posebno dovoljenje ZVU v smislu ukaza št. 104 iz 1950) doslej ni bil zaznavno velik, z izjemo petrolejskih čistilnic.

Tržaški finančni trg nedvomno ni eden med prvimi na področju lire, toda trgovina in industrija ustvarjata vendarle precejšen premik finančnih sredstev pri kreditnih zavodih. Razen tega dosega hranilne vloge pri tukajšnjih denarnih zavodih mesečni prihranek okrog 200 milijonov lir, toda hraniteljev je precej (in sicer srednjih), ker ni zemljiških veleposestnikov odnošen imetnikov delniških paketov velikega obsega, Promet in

Druga produktivna delavnost je bolj ali manj v rokah različnih trgovskih družb. Pologi na čopisne tekoče račune, ki tvorijo tista tipična finančna sredstva, s katerimi manevrirajo trgovci in industrijci, dosegajo po stanju junija 1950 okrog 18,5 milijard lir. Njih stanje se z meseca v mesec menja, pač zaradi potreb poslovnega življenja, kjer se neprestano zdaj investira zdaj podtegne denarna sredstva. Glede hranilnih vlog treba reči, da je saldo mnogo boljši kakor pred letom dni. Zanimivo je tudi dejstvo, da so razpis 6% SIAP obveznic (Standard italo-američana petroli) zaključili pred rokom, v letošnjem juniju, ker je bila še poprej dosežena vpisna kvota.

Bančni kredit velja v Trstu povprečno 7% obresti. V Trstu poslujejo trije domači denarni zavodi: Banca Triestina, Cassa di risparmio in Banca popolare Giuliana. Nadalje imajo svoje podružnice vse največje italijanske banke. Tržaška valutna borza znova redno posluje, ima pa v primeri s predvojnimi precej manjši promet. Zadnji dve leti je bilo opaziti, da so se zlasti dobro držale delnice krajevnih plovnih družb (*Tripkovich, Lussino, Premuda, Martinolich* itd.), kar dokazujejo tudi bilančna poročila in veliki dobički omenjenih podjetij, pa tudi majhna pripravljenost imetnikov teh vrednostnih papirjev, za prodajo. Tudi papirji obeh največjih zavarovalnih družb, Splošne zavarovalnice in RAS (pravna sedeža obeh sta bila med tem preseljena iz Trsta). V letošnjem letu so na borzi kvotirali sledeči papirji (število): januarja 15.878, februarja 6.285, marca 1785,

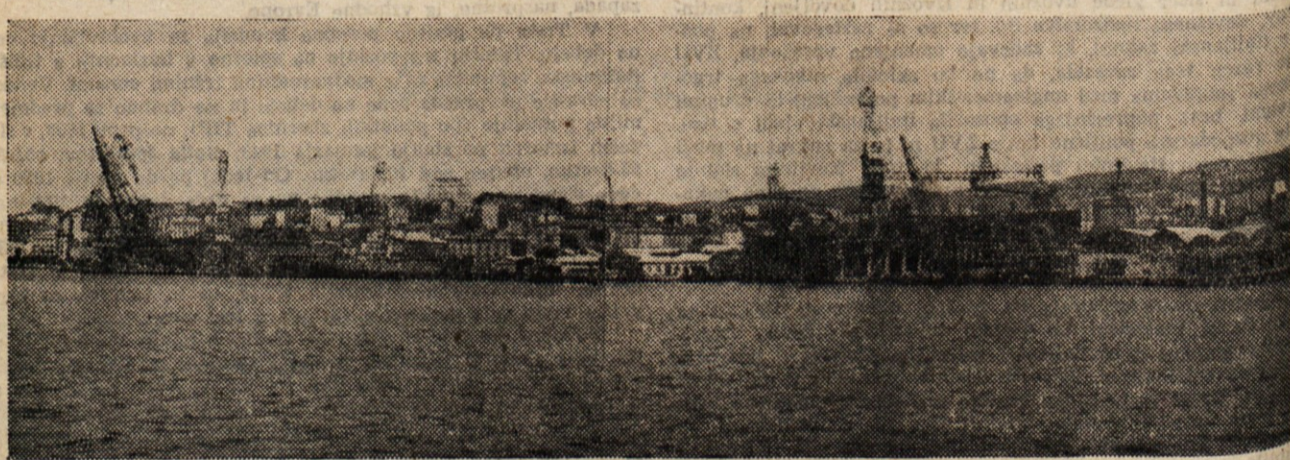
aprila 1845 maja 5080, junija 4115. Na tržaški borzi notirajo naslednji papirji, v glavnem delnice: Ferr. meridionali, Assicurazioni generali, Assicuratrice, Riun. adriatica sicurtà, Gerolomich, Istria-Trieste, Lussino, Martinolich, Premuda, Tripkovich, Piccole ferrovie, Triestina tramvai, Terni, Ilva, CRDA, Ampelea, Arrigoni.

Gospodarski uradi

Vsi, ki imajo opravka z zunanjo trgovino, finančnimi in splošno gospodarskimi vprašanji, se morajo v Trstu obrniti na ravnateljstvo za finance in gospodarstvo pri Zavezniški vojaški upravi, Ul. Teatro Romano 3, ki posluje v vseh gospodarskih vprašanjih kot ministrstvo. Njeni najvažnejši uradi so:

1. *Finančni oddelek*, ravnatelj Wesley C. Haraldson, Ul. Teatro Romano 3.
2. *Oddelek za proizvodnjo*, gospodarstvo in industrijo, ravnatelj B. M. Smith, Ul. Machiavelli 1.
3. *Trgovinski oddelek*, ravnatelj I. R. Campbell, Ul. Genova 9, pristojnost: izdajanje uvoznih in izvoznih dovoljenj itd.
4. *Prometni oddelek*, ravnatelj L. C. Pannell, Trg Vittorio Veneto 3, pristojnost: železniški, avtomobilski in cestni promet področja.
5. *Oddelek za upravo pristanišča*, ravnatelj J. Noakes.

Industrija

ZDRUŽENE JADRANSKE LADJEDELNICE (CRDA) GLEDANE Z MORJA

Tržaške ladjedelnice med prvimi v Evropi

Osnrednji položaj v sijajnem industrijskem sklopu, današnje bogastvo Trsta in eden najboljših činiteljev za pospeševanje prometa, zavzemajo ladjedelnice. Med temi je treba pač priznati največjo vlogo skupini *Združenih jadranskih ladjedelnic (CRDA)*, katerim pripadajo: ladjedelnice *«Stabilimento Tecnico Triestino»*, *Sv. Rok* in ladjedelnica v Tržiču; *Tovarna strojev pri Sv. Andreju* za gradnjo ladijskih motorjev (turbine in Diesel), delavnice za mostove in žerjave v Trstu, *elektromehanične delavnice v Tržiču* (električna oprema ladij), *aerondžitične in železniške delavnice* ter livarne v Tržiču in ladjedelnica ter mehanična delavnica v Benetkah (za gradnjo pristaniških ladij in dokov).

ZJL (CRDA) obsegajo, skupno z napravami v Tržiču, v Italiji, 15 milj. severno od Trsta, površino 1.126.160 kv. m, od tega 172.850 pokritih delavnic in zaposlujejo lahko do 20.000 delavcev. Ladjedelnica *Sv. Marka* v Trstu ima štiri doke, in sicer enega po 265 m in enega po 200 m, ladjedelnica *Sv. Roka* pa jih ima pet in tržiška ladjedelnica osem. V času med obema svetovnjima vojnima je bilo v teh ladjedelnicah zgrajenih 52% vseh ladjedelniških novogradenj Italije in sicer 45% vseh novih ladij italijanske trgovinske mornarice ter 95% vseh ladij, ki so bile v Italiji zgrajene na račun inozemskih brodarjev. Današnja proizvodna zmogljivost omenjenih ladjedelnic je prav takšna kot pred vojno. Tržaške ladjedelnice zaposlujejo sedaj menda okrog 6255 oseb.

Združene jadranske ladjedelnice spadajo po tradiciji med najboljše na svetu. Leta 1931 n. pr. so bile prve tako po zgrajeni tonaži kakor po moči motorjev in sicer pred slovitimi britanskimi in nemškimi ladjedelnicami *Wickers Armstrong, Swan*

Druga lahka industrija

Edino tekstilno industrijo predstavlja v Trstu podjetje «Juffificio e canapificio triestino», ki je nastalo v glavnem zaradi potrebe po vrečah za manipuliranje blaga v tržaški luki. Podjetje obsega prostor 23.170 kv. m. od tega 9.076 pokritega prostora in ima termično centralo za proizvodnjo energije za pogon strojev, oddelek za pripravljanje in prejo s 3600 čolniki, oddelek za tkanje s 221 statvami. Proizvodnja znaša okrog 7000 kg preje, izdelkov iz jute in vrvi dnevno. Omeniti je treba še tvornico vrvi «G. Angeli» d.d.

Najpomembnejše podjetje papirniške industrije je družba «Modiano», ki je zlasti pred vojno oddajala nad 80% svoje proizvodnje papirčkov, cevč za cigarete in igralnih kart na tržišča v Levantu na Srednjem vzhodu in v Zapadni Evropi. Današnja proizvodnja znaša okrog 3600 stotov raznih izdelkov letno in jo je možno še znatno povečati.

Med živilskimi industrijami so bile vsekakor najpomembnejše izdelovalnice in čistilnice rastlinskih olj. Omenjamo «Gaslini» d.d. in «Prima spremitura triestina di olio». Gaslini je v sedanjih povojni dobi, potem ko je bila obnovljena s kreditom 300 milijonov lir, predelovala ameriške lešnike za potrebe Avstrije, zadnje čase pa nima naročil.

Mlinarska industrija je prav za prav najnovejša tržaška industrija, ki zadovoljuje bodisi tukajšnje potrebe in more tudi izvažati. Mislimo pri tem na električni mlin «Variola», ki je pričel obratovati decembra 1948. Mlin ima proizvodno zmogljivost 800 stotov dnevno. Naprava stoji v novi prosti luki, kakih 30 m od silosa in je povezana z njimi s prenosnim trakom.

Nadalje je treba omeniti konzervne tvornice «Ampelea», «Alabarda», in «Salvador L. e C.» za proizvodnjo živilskih konserv. Pivovarstvo in industrija ledu «Dreher» zavzema površino okrog 50.000 kv. m in ima kleti, kjer je možno vskladiščiti 70.000 hektolitrov, termoelektrično centralo in tvornico ledu. V Trstu ima nadalje sedež svetovno znano podjetje «Stock». Mesečna proizvodnja tržaških obratov te družbe za destilacijo znaša: 200 hl vermuta, 120 hl konjaka, 100 hl Ferneta, 600 hl drugih likerjev in 600 hl sirupov. Stalno ima na zalogi najmanj 12.000 hl konjaka. Oddelek za avtomatično polnjenje steklenic ima proizvodno zmogljivost 22 steklenic na minuto ali nad 9000 dnevno in sicer samo konjaka. Razteza se na površini 70.000 kv. m ter ima okrog 1800 nastavlencev in 150.000 naročnikov v Trstu, Italiji in drugod.

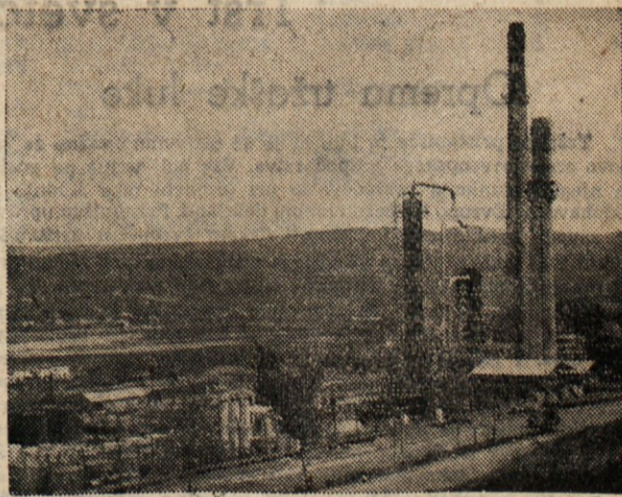
Mehanična industrija

Na prvem mestu treba omeniti «Tržaški arsenal», ki je bil nekdanj generalna popravilnica za ladjeve tržaškega Lloyda in je danes na razpolago za popravila, naročena od katerega koli brodarja. Prav tako je pomembna delavnost tvornice «OMMSA» za vlivanje kovin in gradnjo raznovrstnih strojev. Nadalje treba navesti «Fonderie Officine Meccaniche Triestine», ki proizvajajo mesečno okrog 50 ton grodija in 10 ton bron ter «Officine Apparecchi Nautici E. Canz», ki se specializira v glavnem na izdelavo ladijskih instrumentov, zlasti kompasov. Kakor mnoge druge tvrdke, ki jih štejemo k mali industriji je tudi zadnja imenovana v težavnem položaju zaradi pomanjkanja naročil. Tvrdka «SATIMA» gradi motorje na težko olje po lastnem osnutku. Ne bomo se spuščali v nadaljnje naštevaje, pač pa bomo navedli možnosti tukajšnje mehanične industrije na podlagi podatkov o proizvodnji pred zadnjo vojno: strojev za 20.000 stotov, železnih zastorov in žaluzij 30.000 komadov, verig in raznih varjenih izdelkov 40.000 stotov. Mnogi od teh podjetij so v poslednjih letih izboljšale in modernizirale svojo opremo.

Kemična industrija - petrolej

V sektorju krajevne kemične industrije zavzema največjo vlogo čistilnica mineralnih olj. Imamo naslednje tvrdke: AGIP, «Benzina petroleum» d.d., družba «Nafta», «Shell Floridsdorfer», «Standard Società Italo-Americana petroli». Vsa našeta podjetja imajo svoje naprave pri Sv. Savi. V Zavržah, na drugi strani zaliva, se dvigajo velike naprave čistilnice «Aquila», največjega podjetja ob Jadranu, ki predeluje nad pol milijona ton surovine letno. V njej pravkar nadaljujejo z povečevanjem naprav ter instalacijo posebne naprave za pridobivanje mazilnih olj. Nekaj časa so bile težave z oddajanjem proizvodov, zdi pa se, da so dosegli uspeh na novih tržiščih v Avstriji in Nemčiji, kamor v veliki meri oddajajo petrolejske izdelke, ki presegajo potrebe Trata in dela Italije. V sklopu te čistilnice deluje tudi posebna čistilnica ozokerita.

Med ostalimi kemičnimi industrijami treba le omeniti zlasti industrijo barv in lakov, ki je tradicionalno navezana na pomorsko gradnjo. Najvažnejše tvrdke, vse domače, so «Fabbrica Adriatica Colori», «Colorifici Zonca», «Gioacchino Veneziani d. m.», «Zankl A. in sin». Med ostalimi navajamo «Tržaški farmakoterapski zavod», tvornico mila «Adria» in «F.E. Hausers». Iz delovanjem asfaltov in tlakov na sploh se bavi tvrdka «Panfili E. G. in sin».

DEL RAFINERIJE «AQUILA»

Težka industrija

Tržaško težko industrijo predstavljajo *škedenjski plavži*, ki pripadajo železarski skupini «ILVA». Ráztezajo se na površini 261.000 kv. m, imajo pet električnih peči (tri visoke peči s Cowperji in dve Martinovi peči po 35 ton). Obrat zmore popoln siderurški cikel, od rudnine do kemičnih izdelkov; surova ruda, grodelj, jeklo v palicah in ploščah. Valjarna pločevine je opremljena z dvema napravama za valjanje. Ena izdeluje plošče nad 6 mm debele, druga pa «bilettes». Podjetje deluje trenutno z dvema skupinama koksarne, eno visoko pečjo, eno Martinovo pečjo in eno napravo za valjanje. Povprečna proizvodnja treh predvojnih let je bila naslednja: 170.000 ton koks, 175.000 ton grodja in 84.000 ton jekla (60.000 ton profilatov in 24.000 ton pločevine). V drugi vrsti je izdelovalo podjetje in izdeluje tudi danes svetilni plin za potrebe mesta (35 milijonov kul.m), katrian (6500 ton), amonijev sulfat (1800 ton), in suroví bencol (1200 ton). Našteta števila pomenijo hkrati največjo proizvodno zmogljivost naprav.

Trenutno dosega proizvodnja grodja kakih: 60% zmogljivosti, jekla blizu 90% in pločevine okrog 50%. Valjarna je delala zadnje čase precej za Jugoslavijo.

Nabrežinski kamen

Kamnoloni so edina ekstraktivna industrija na področju, ki je bogato na kamenju, marmorju in gradbenem materialu. Nekatere vrste tega blaga so odlične kakovosti in so jih mnogo izvažali. Proizvodna središča so: *Sesljan* (surovina za pristaniške gradnje, s pomočjo za nakrcavanje ladij), *Nabrežina* (kamnoloni in marmor ter središče moderno opremljene obdelovalne industrije) in *Repentabor*. V mednarodni trgovini poznajo nabrežinski in drugi kamen in marmor pod imenom «kraški kamen» in «tržaški kamen».

Najznamenitejše gradnje v preteklosti, pri katerih so uporabili nabrežinski marmor in kamen so: cesarska palača na Dunaju, justična palača in avstrijski parlament, palača madžarskega parlamenta, osrednja železniška postaja v Milanu, vladna palača v Transvaalu (južna Afrika) poslopje letališča «Tempelhof» pri Berlinu in spomenika padlim angleškim vojakom v prvi svetovni vojni pri Dardanelah in Suez.

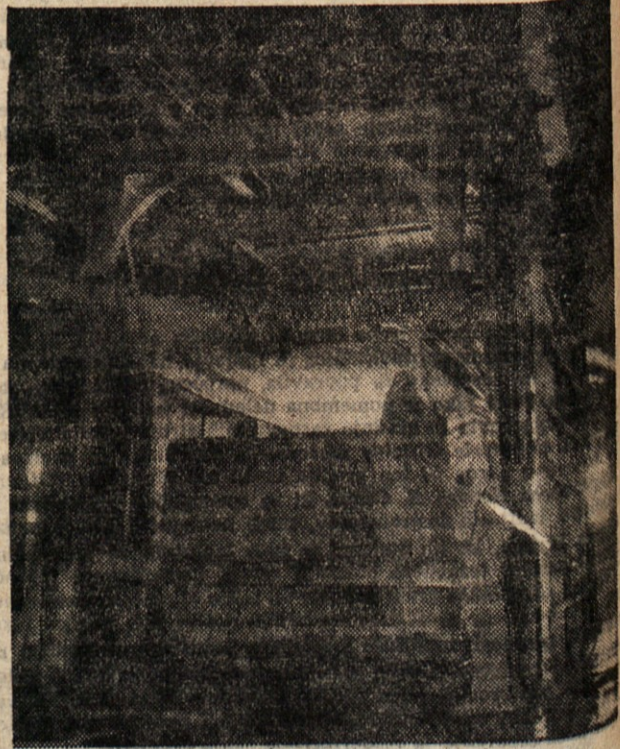
Po zadnji vojni so dohlavljali nabrežinski kamen (v blokih) v Švico, Anglijo in ZDA ter za palačo OZN v Lake Successu.

Poslednje čase si lastniki kamnolomov mnogo prizadevajo za obnovitev trgovinskih zvez z Egiptom. Izvozno blago je bodisi obdelan marmor ali celi bloki kamna v neobdelanem sta-

nju. Trenutno obratuje v Nabrežini sedem kamnolomov in letna proizvodnja dosega okrog 1000 kub. m. Poznamo štiri vrste nabrežinskega marmorja ali kamna: *Nabrežina-svetel*, *Nabrežina-granitast*, *Nabrežina-rožast* in *Nabrežina-polžast*.

Vsi so svetlosivega osnovnega barvnega tona, zelo odporni vsakovrstnim rušilnim vplivom (mráz, toplota, led, voda). Polirani kamen obdrži vedno lesk kljub kakršnemu koli vremenu in podobnim vplivom. Svetlogranitasto vrsto kamna uporabljajo tudi kiparji.

Lahko bi še precej časa nadaljevali podrobnejši pregled tržaške industrijske delavnosti, vendar pa bo to, kar smo tu omenili zadostovalo vsakomur, ki si želi zgoščenih informacij o široki in solidni industrijski opremlitvi tržaškega emporija.

OBDELOVANJE NABREŽINSKEGA MARMORJA

Trst v svetovnem prometu

Oprema tržaške luke

Tržaško pristanišče je bilo in je še nedvomno važno za obnovo srednjeevropskega gospodarstva. Vse bolj važna pa postaja njegova funkcija posredovalca pri prometu med srednjo in podonavsko Evropo ter čezmorskimi deželami. Pristaniška uprava se zaveda konkurenčnih možnosti drugih evropskih pristanišč, kakor tudi vodnih poti in vsled tega vodi takšno tarifno politiko, ki omogoča ubraniti se tekmecev s pomočjo nizkih cen. To je seveda mogoče le tedaj, če odgovarja pristaniška oprema vsem zahtevam moderne tehnike in omogoča kar največjo produktivnost dela. V povojnem času se je tržaška luka nedvomno obnovila v modernem smislu in si pridobila novo mogočno opremo in prostorna skladišča. Največji del med vojni poškodovanih pristaniških naprav je dokončan. Investicije, ki naj dajo luki moderne naprave zlasti za promet vsakovrstnega blaga, so bile že doslej znatne in take bodo tudi še v bodoče.

Tržaško pristanišče obsega, razen mestne «carinske» luke

razne trgovinske «proste cone» in sicer še na osnovi zakonov iz leta 1891. Poprej je bilo namreč vse mesto carine prosta. Dva glavna dela sta: *Trst - stara prosta luka*, na severnem delu mesta in *Trst - nova prosta luka*. Prva služi predvsem kot osnova za promet Jadranu in Sredozemlju. Proge preko oceanske plovbe, torej zveze proti srednjemu in daljnemu vzhodu, Afriki, ter Severni in Južni Ameriki pa se na splošno poslužujejo drugega pristanišča, ki je že moderneje zgrajeno in kjer lahko udobno pristajajo tudi največje ladje.

Tema dvema osnovnima prostima conama treba dodati posebno prosto cono za les: *lesno skladišče v Skednju* in *lesna prosta cona na Proseku* ki je bila nedavno ustanovljena zaradi večjih potreb prometa z lesom. Dosegla bo, ko bo dovršena, površino 63.000 kv. m in na ta način znatno olajšala promet lesa, ki je zadnje čase zabeležil stalne zaloge nad 40.000 ton raznih vrst lesa.

Pr pripravljajo tudi še druge proste cone, kakor n. pr. *prosto skladišče za živino*, ki bo tudi urejeno na Proseku. Pri Su. Savi obstaja že dolgo prosta cona za mineralna olja, ZVU

je z ukazom nedavno ustanovila nova «prosta področja» v bližini arzenala in škedenjskih plavžev, vedno ob obali. Končno moramo še omeniti hladilniška skladišča pri pomolu Lanterna, ki imajo 47 celic s skupno zmogljivostjo 2500 ton. Nadalje žitni silos s 36 velikimi in 70 malimi celicami z zmogljivostjo 20.000 ton in štirimi skladiščnimi nadstropji z zmogljivostjo 10.000 ton, dvema avtomatskima razkladalcema itd. Nadalje obstajajo posebna skladišča za katran, tobak, vino, agrume, magnezit itd.

Karakteristična funkcija prostih con obstaja v tem, da je mogoče vsakovrstno blago, ki se tja uvozi (zlasti iz inozemstva) po vodi ali po suhem, vskladiščiti brez vsakršnih carinskih formalnosti ali pa tudi predelavati in obdelavati (embalaža, izbiranje, alkoholiziranje vin, predelava tobaka itd), prav tako brez vsakršnega carinskega nadzorstva. Nadalje je mogoče odposlati v inozemstvo blago, ki pride v prosto cono brez vsakršnih težav. Uprava prostih con, obratovanje naprav ob obali, železniških naprav ter skladišč je poverjeno poldržavnim «Splošnim skladiščem». Prednost in najboljšo jamstvo za točen in hiter postopek pri vsem pristaniškem poslovanju obstaja zlasti v tem, da so povzročena vsa prekrševalna dela, vskladiščenje, prevažanje itd. eni sami ustanovi, torej eni sami rokci.

Podrobnosti današnje ureditve in opreme tržaškega pristanišča so naslednje:

Pomolov in obal ima za 16,5 km (površina pomolov 283.227 kv. m, vodnih bazenov 533.482 kv. m; celokupna površina luke znaša okrog milijon kv. m; globina morja ob obalah in pomolih za pristajanje ladij, tkzv. «Gaz» znaša 6 m v stari luki in 9,5 m v novi luki;

Imamo nadalje 34 obalnih skladišč ali hangarjev za tranzitni promet s koristno površino 211.189 kv. m in kapaciteto za 141.450 ton blaga;

Zalednih, večnadstropnih skladišč je 32 in imajo koristno površino 210.412 kv. m ter kapaciteto za 140.977 ton blaga. Nadalje imata obe prosti luki na razpolago za skladiščenje na odprtem površino okrog 126.000 kv. m, kjer je mogoče vskladiščiti 200.000 ton blaga. Lesno skladišče v Skednju in prosta cona za mineralna olja in rudnine imata skupno površino 200.000 kv. m, 59 traktorjev z jakostjo od 28 do 32 KS.

Dolžina železniških tirov v raznih pristaniških predelih znaša 64 km, kretinji imajo 237. Za manevriranje je na razpolago precejšnje število lokomotiv, med njimi dve Diesel ter 59 traktorjev z jakostjo od 28 do 32 KS.

Mehanične priprave za prekrčevanje blaga obsegajo: 83 hidravličnih žerjavov z nosilnostjo 1,5 do 3 tone, 46 električnih žerjavov s prav takšno nosilnostjo in 10 električnih žerjavov po deset ton; nadalje 172 tovornih dvigal (od 800 do 4000 kg) in žerjavov (800 do 1500kg) za skladiščno službo. Za blago izredne teže in velikosti imajo na razpolago en kladinski žerjav s kapaciteto 120 ton ter tri plavajoče žerjave z nosilnostjo 25 ton (električni), 40 ton (na paro) in 200 ton (električni).

Na pomolu V., kjer razkladajo velike transporte težkega blaga (grodelj, premog, les, gradbenj kamen, velika drevesna debla itd.) so zgradili v letošnjem letu tri razkladalne mostove z vozljivimi žerjavimi nosilnosti šest ton in zelo širokim delovnim območjem.

Razkladanje se tu vrši s prijemalnimi kleščami, zajemalnimi in elektromagnetom za železo in kiviški material. Ta pomol je za bodoče namenjen prometu z obema Amerikama (premogovni, rudninski in podobni promet gromadnega blaga bi prestavili na začetek pomola VII, ki je v načrtu), zato so na južnovzhodnem delu že skoraj dogradili enega obeh obalnih hangarjev, ki sta projektirana, in ki naj bi imel koristno površino 36.000 kv. m. Promet ob njem naj bi opravljalo kakih 15 obalnih žerjavov nosilnosti 3 do 6 ton.

Opisana oprema, ki je deloma celo boljša in večja od predvojnne, omogoča tržaški luki, da popolnoma ustreže vsakršnim zahtevam pomorskega prometa. V luki lahko danes nakladajo in razkladajo hkrati 50 ladij srednje tonaže in hkrati vskladiščijo 300.000 ton blaga v pokrita skladišča s površino pol milijona kv. m, ne vstevši žitni silos. Skupna dnevna povprečna zmogljivost pristaniškega dela (vkrčevanje in izkrčevanje) znaša okrog 20.000 ton. Seveda je mogoče to število povečati, če po potrebi. Ze doslej imamo primere s kolikšno hitrostjo

so dovršili izredno nujna izkrčanja blaga, n. pr., julija 1948 so izkrčali z neke ladje 9000 ton moke v vrečah v samo 66 delovnih urah. Na splošno se računa, da lahko izkrčajo ladjo vrste «Liberty» s tovorom 9000 ton blaga v okrog 50 urah.

Plovba in plovne zveze

V zadnjih petdesetih letih so se razmere v stanju plovnih zvez Trsta znatno izpremenile. V avstrijski dobi, to je do 1914 je odpadlo od prometa ladij v pristanišču nad 80% na večji del tržaške ladje pod avstrijsko zastavo in le 20% na ladje inozemskih trgovinskih mornaric, zlasti angleške in grške.

V dobi med obema vojnama se je okrepila v znatni meri vloga tujih trgovinskih mornaric in razen tega so italijanske ladje z raznimi pristanišči na polotoku kot matičnimi lukami, v veliki meri nadomestile tržaško plovbo. V tržaški luki so pristajale v tej dobi razen italijanskih še jugoslovanske, ameriške, grške, norveške, švedske in nemške ladje. Po zadnji vojni, ki je skoraj uničila vse tržaško ladjevje (od 600.000 BRT v 1939 je ostalo je 94.000 BRT) je zlasti za prva poveljna leta zelo važen doprinos inozemstva k plovnim zvezam in službi tržaškega pristanišča. Na začetku 1948 so bile skoraj na vseh progah, proti Levantu, Angliji, severni Evropi, obema Amerikama in severnemu Pacifiku ladje inozemskih brodarjev. Tržaški Lloyd je bil komaj pričel vožnje proti Afriki in Indiji.

Tržaška trgovinska mornarica šteje danes, po podatkih «Associazione di linee» in «Associazione Armatori Giuliani Navi da Carico», 47 ladij z 245.000 BRT. Od tega niso vse vpisane v Trstu, ker je bilo po podatkih tukajšnje pristaniške kapitanije vpisanih 1.4.1950 77 ladij s skupno 139.200 BRT in bo med temi precej manjših ladij. Položaj se je na splošno nekaj izboljšal, vendar pa tržaška plovba še dolgo ne bo zmogla ogromnih zahtev pristaniškega prometa. Zaradi tega je za tržaško luko zelo važno, da jo obiskujejo ladje kakršne koli zastave, ker je mogoče le na ta način vzdrževati pomorske zveze v obeh smereh v obliki, ki zadostuje zahtevam prometovanja.

Avgusta 1950 prikazuje seznam pomorskih zvez Trsta 83 ladijskih odhodov (vnaprej napovedani) od česar odpale 46 na proge in pristanišča Levanta, za katero je Trst nedvomno brezkonkurenčno pristanišče za vso srednjo Evropo. Ogledimo si shematičen pregled stanja pomorskih zvez v tem mesecu:

Vozna proga	Narodnost brodarja	število ladij	število prog	število mesečnih odhodov
Jadran-Sicilija-Malta-Tirensko morje	tržaška (1) italijanska	1 2	1 2	4 5
Grčija-Turčija-Sirija-Libanom-Izrael-Egipt	tržaška (2) italijanska	2 3	2 7	6 22
	jugoslovanska grška angleška	1 1 1	3 2 1	11 5 2
Zap. Afrika-Vzhodna in Južna Afrika	tržaška (3)	1	2	3
Indija-Pakistan, Daljni vzhod	tržaška (4)	1	2	2
Anglija-Severna Evropa	angleška holandska	2 1	2 1	3 1-2
Severna Amerika	ameriška italijanska	2 1	3 1	10 1
Srednja Amerika-Severni Pacifik	ameriška jugoslovanska italijanska	2 1 2	2 1 2	5 2 2
Južna Amerika	tržaška (3) italijanska		vsaka dva meseca 2	
Avstralija	tržaška (4)	1	2	1

1) — Mario Martinoli, 2) Navigazione triestina per il Levante — soc. Sperco, 3) Navigazione Libera Triestina, 4) Tržaški Lloyd; družba s stoletno tradicijo, ki je imela ob koncu vojne le štiri ladje s skupno 35.000 BRT (623.000 BRT v 1939), razpolaga sedaj s 13 ladjami s skupnih 107.145 BRT. Do 1952 bo postavila v promet pet novih ladij najnovejše konstrukcije po 13.000 BRT ter dve po 11.400 BRT. Trenutno opravlja službo do

LESNO SKLADISCE S PRISTANISCEM POD SKEDNJEM

pristanišče južne Afrike, zapadne Afrike, Konga, Angole, vzhodne Afrike, Indije in Pakistana (zapadna in vzhodna obala), Avstralije, malajskega polotoka (Singapur), Kitajske (Hong Kong) in Filipinov (Manila). V zvezi s to službo sprejema pošiljke za pristanišča Perzijskega zaliva, Sijama, Indonezije, Kitajske, Japonske, Tasmanije in Nove Zelandije.

Razvoj prometa

V zborniku, ki je izšel ob priliki prve povojne velesojne prireditve, jeseni 1948, so delali analize in napovedi o bodočem razvoju tržaškega prometa. Trdili so, da so najboljši izgledj za promet v bližnji bodočnosti na Afriki in Avstraliji. Nedvomno se je na slične analize naslanjala tudi načrtovana obnova plovnih linij tržaškega Lloydja, ki je najprej pričel s službo proti Afriki, bodisi preko Sueškega prekopa bodisi preko Gibraltarja. Seveda je pri tem igrala morda še bolj odločilno vlogo razdelitev plovnih linij med družbe skupine «Finnmare», ki je povzela stare načrte iz dobe reorganizacije italijanske plovbe po 1936. Toda pomorski promet Trsta v lanskem letu je seveda odkril važnejše smeri kakor sta Afrika in Avstralija. Odštejmo od tega prometa, ki je lani dosegel 3,48 milijonov ton (in tako prekosl predvojni obseg 1938-1900; 1949-1903) 1,1 milijonov ton «izredno konjunkturnega» prometa in tako preostali obseg razčlenjuje mo geografsko, ugotovimo naslednje:

Pomen levantskih dežel za tržaški promet se še nadalje vse bolj utrjuje. Skozi desetletja sloni ta promet na lesu in raznih industrijskih izdelkih (pri vkrčevanju) ter na agrumih, bombažu, tobaku, kožah, čebuli itd. pri izkrcavanju v Trstu. Na prvem mestu je Sirija s 185.000 ton, sledi ji Turčija s 140.000 ton, Izrael s 65.000 ton in Grčija z 20.000 ton.

Afrika je sodelovala pri tržaškem pomorskem prometu v lanskem letu s 330.000 tonami. Polovico tega prometa, in sicer 160.000 ton odpade na Egipt, in od teh 160.000 ton jih odpade zopet 136.000 na izvoz iz Trsta, torej na vožnje proti Egiptu. Egiptu sledi Alžir, Tunis, francoski in španski Maroko: poslednji pač zaradi velikih količin železne rude in fosfatov, prve za tržaško industrijo in drugih za zaledje. Izvoz proti tem deželam je skromen (les, tekstil itd). Primanjkovalo je dobrih in rednih plovnih zvez. Proti Libiji n. pr. so odposlali 4000 ton lesa in v nasprotni smeri, proti Trstu, ni bilo nikake pošiljke. Tudi z vzhodno Afriko trgovanje ni bilo boljše. Po prometni statistiki je bilo stanje za Vzhodno in Južno Afriko naslednje: Francoska vzhodna Afrika 5700 ton, angleška 2400 ton, Portugalska 1800 ton, bivša italijanska 2000 ton, egiptovski Sudan 4700 ton, Južnoafriška unija 5800 ton. Za bodoče je mogoče pričakovati izboljšanje prometa z Egiptom in morda s Severno Afriko. Za ostala afriška tržišča so namreč ugotovile trgovinske misije raznih evropskih držav, med njimi nemška, avstrijska, italijanska in češkoslovaška, ki so lani obiskale ondota tržišča, da si je težko priboriti dostop nanje zaradi nasprotovanja Britancev.

Azija, ako izzamemo Levantske dežele, je deležna za lani v tržaškem prometu predvsem s petrolejem Bližnjega in Srednjega vzhoda: 300.000 ton iz arabskih držav, 40.000 ton iz Perzijskega zaliva. Počasi pridobiva na pomenu Indija, na katero je odpadlo 41.000 ton prometa in morda Japonska, čeprav so bile pošiljke 42.000 ton avstrijskega grodlja le slučajne. Filipini so bili udeleženi s 27.000 ton prometa. Znova se pojavlja promet s Kitajsko, ki je bil lani, pač zaradi politično vojaških okolištin, še skromen, namreč 5600 ton.

Pomorski promet z Ameriko, ki je v 1949 tvoril blizu 42% vsega pomorskega prometa Trsta se razdeli takole: 1,14 milijonov ton je bilo prometa z ZDA in Kanado (večji del ERP žito, premog itd.); 247.000 ton na dežele mehiškega zaliva (sladkor s Kube, petrolej z Venezuele in holandskih Antil); 50.000 ton je bilo prometa z Južno Ameriko. Ta geografsko merceološka analiza pokazuje, da ima promet in trgovina z levantskimi deželami ter Egiptom največjo vlogo. Sledé po pomembnosti nekatere severnoafriške dežele. Prav tako se precej jasno nakazuje važnost trgovanja z azijskimi deželami, vključno Kitajsko. Relativno skromni prometni tokovi tržaškega zaledja z Ameriko, preko Trsta, dokazujejo, da bo, ki so jo pričela pristanišča Beneluksa in Zapadne Nemčije za promet iz dežel tržaškega zaledja, ni bil povsem brez uspeha. Upati je, da bo Trst v bodoče glede tega znal izravnati pozicije.

Na splošno pokazuje razvoj tržaškega prometa po drugi svetovni vojni precej močnejši razvoj trgovine in tranzita. Presežena je bila bodisi celokupna tonaža iz 1938 bodisi ona iz 1913.

PROMET TRŽASKEGA PRISTANISCA V TONAH

	1949	1948	1938	1913
A. pomorski izkrcavanje	2.633.926	2.175.961	2.408.965	2.314.018
skupno	3.483.118	2.764.243	3.380.866	3.449.730
B. železniški izvoz	1.788.851	1.523.726	1.133.028	1.209.336
uvoz	876.965	494.739	864.781	1.488.210
skupno	2.665.816	2.018.465	1.997.809	2.697.546

Vsakdo dobí približno dobro sliko o zmoglosti železniško pristaniških naprav ako si pogleda statistiko dnevnega največjega in povprečnega železniškega prometa v naslednji razpredelnici:

	1949	1948	1938	1913
A. povprečni uvoz največji	2930 (345 vag.)	1650 (302 vag.)	2880	4960 (501 vag.)
B. povprečni izvoz največji	5970 (783 vag.)	5090 (700 vag.)	3770	4040 (425 vag.)

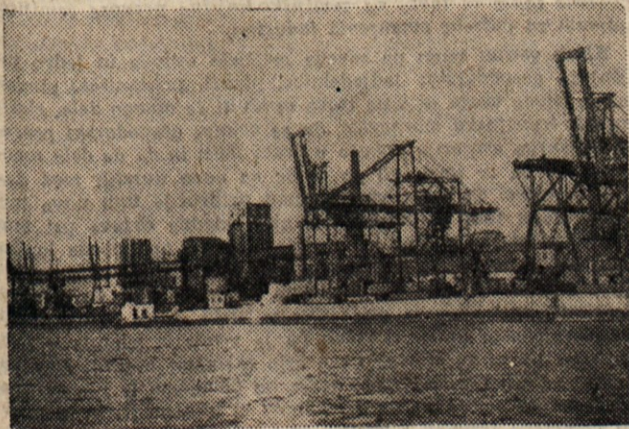
Železniška oprema Trsta zainkrat zadostuje prometnim potrebam. Vendar so v načrtu mnoge izboljšave in povečanja (dvo-
tirna povezava med obema prostima lukama skozi predor pod
mestom, povečanje ranžirne postaje pri Sv. Andreju itd.), ki
slone na eventualnem bodočem razvoju prometa v novi prosti
luki, ki je v začasnih dveh letih dala dve tretjini vsega železni-
škega prometa. Maksimalno zmogljivost nove proste luke raču-
najo na 3,4 milijone ton letno. Promet industrij računajo sle-
deče: 1,25 milijonov ton odpadka na čistilnice, 500.000 ton na dru-
ge industrije (plavži itd.) ter 800.000 ton na promet bodoča in-
dustrijske cone v Zavljah. Celokupni železniški izvoz iz nove
proste luke, ako ga računamo na osnovi teh števil, potem ko
smo odšteli lokalno potrošnjo, promet tovornih avtomobilov in
primerni odstotek za izvoz po morju itd., bi znašal nad 3 mil-
ijone ton. Največjo zmogljivost postaje pri Sv. Andreju, ki služi
kot ranžirna postaja za novo prosto luko računajo danes na
okrog 1000 vagonov dnevno. Največje konice bodočega prometa,
kakor smo ga malo preje omenili, računajo na 1400 do 1500
vagonov dnevno in na tem računu slone tudi računi za po-
večanje.

Povojni promet seveda kvalitativno ni enak predvojnemu, če-
tudi izvoz srednjeevropskih držav preko Trst v lanskem letu ni
bil več mnogo oddaljen od razvoja v 1938. Mednarodna trgovina
v tržaškem območju je komaj zadnji dve leti hitreje naprelo-
vala, ko so evropske industrije pokazale precejšen napredek.
Upati je pač na uspeh avstrijske, češkoslovaške in madžarske
zunanje trgovine s čezmorskim izdelki, v katerih so te države
razvile živahno propagando za blago svojih izvoznih tvrdk.

V tem primeru bi mogoč tržaški emporiji do neke mere do-
biti protiutež prometu ERP in podobnega blaga, ki ga bo leta
1952 konec. In sicer ako že ne po tonaži pa morda po vrednosti
blaga, kar bi bilo še važnejše. Doslej je namreč promet gro-
madnega blaga znatno narastel, kakor vidimo iz naslednjih po-
datkov, ki izražajo odstotek udeležbe tega blaga v železniškem
prometu:

	1949	1948	1938	1913
uvoz	68,5	55,4	37,2	36,1
izvoz	71,8	68,8	59,3	30,7

Vprašati se moramo še kako sodeluje na tržaškem prometu
zaledje naše luke. Predno podamo o tem številne podatke treba
navesti nekaj pripomb, ki bodo te podatke pravilno osvetile:
1.) Pri prometu z Avstrijo je treba upoštevati, da odpadne palo-
vice prevožene tonaže na netrgovske transporte ERP, USFA in
IRO blaga; 2.) Češkoslovaški, pa tudi madžarski promet v tran-
zitu sta vsled pomanjkanja primernih dogovorov o plačevanju
pristaniških uslug in ladijskih brodnin v Trstu zaradi tukajšnjih
težav našla tudi druga pota za pomorski izvoz (pristanišča Be-
nelux, Hamburg), kjer dovoljujejo večje olajšave. 3.) Tranzitni
promet italijanske republike pa je že v 1948 bil prav takšen
kakor v avstrijski dobi (1912 — 94.000 ton), lani pa celo za
tretjino nižji, kar pomeni, da je treba pripisati velik del tako

ILVA, LIVARNA IN ŽELEZARNA V SKEDNJU

imenovanega «italijanskega tranzita» preko tržaške luke iz leta
1938 na račun predelov bivše Julijske krajine, ki so pripadli
Jugoslaviji.

TRANZITNI ŽELEZNISKI PROMET PREKO TRZASKIH PROSTIH CON					
	CSR	Madžarska	FLRJ	Italija	
Avstrija	1.719.916	66.561	79.340	60.100	1949
	1.201.021	183.958	14.524	73.555	1948
	532.010	374.406	134.837	81.272	1938

Značilnosti tržaškega trga

Trst velja že od nekdaj kot tržišče za kavo, čiper, kakao,
sladkor, droži, agrume, levantsko blago na sploh, za olja, žito,
povrtnino, čebulo, bombaž, volno in juto, za sadje, oljna semena,
tobak, špirit, vina, živino, les, papir in lepenko celulozo, pre-
mog in nekovinske rudnine.

Posebej je treba omeniti prometovanje:

s kavo, ki jo tu sortirajo, izpirajo itd.;

s kolonialnimi drožmi in dišavami, ki se jih tudi izbira, čisti
in melje;

s tobakom, za kar so na razpolago posebne naprave za izbiranje,
sortiranje in manipulacijo (v stari prosti luki, kjer so že od
nekdaj imeli predelovalnice tobaka, bosta italijanski monopol
in avstrijska «Tabak-Regie» v kratkem uredila svoji predeloval-
nici tobaka);

z bombažem, volno in juto: tranzit bombaža preko Trsta je zla-
stj za levantsko blago kratek, z njim se zalagajo Avstrija,
CSR, Madžarska, FLRJ in Južna Nemčija. Bombaž je občutljivo
blago in naprave, ki jih ima v ta namen tržaška luka so vzorne.
Razne tržaške tvrdke že desetletja klasificirajo to blago, delajo
vzorce itd. ter imajo številne laboratorije za preizkušanje in
nadzorstvo izkrcanega blaga na podlagi vzorcev. Promet z juto,
ki se dovaža izključno iz Indije, je bil po sedanji vojni še šibek.
Od 1948 naprej pa se počasi izboljšuje. Isto velja za promet z
volno, ki je trpel deloma zaradi počasne obnove dobrih plo-
vni zvez;

promet z lesom takoj po vojni zavzel najvažnejšo vlogo pri
izvozu in sicer zlasti proti Levantu. Leta 1938 je dosegel celo-
kupni promet lesa tržaške luke 134.000 ton, samo v prvi polo-
vici 1949 pa že 267.000 ton in v prvih šestih mesecih letošnjega
leta celo 404.000 ton. Velik dovoz lesa iz Avstrije, CSR in FLRJ
ter naraščanje zaloga na tukajšnjem trgu sta zahtevala ustvari-
tev novih skladišč in sicer lesne proste cone pri Proseku, ker
skladišče za les pri Skednju ni več zadoščalo in niti ne ostali
prostor ob pristanišču, ki je bil pogosto prenapoljen z vsako-
vrstnimi pošiljkami lesa. Nadaljujejo pa s povečevanjem skladi-
šča v Skednju in v ta namen zasipavajo morje. Promet s pa-
pirjem, lepenko in celulozo vzdržujeta avstrijska in češkoslova-
ška industrija. Blago se odpremlja proti Levantu, Indiji in Ame-
riki. Ta promet je postal tako živahen, da pričakujejo celo
večjo tonažo kakor pred vojno;

vina, bodisi za krajevno trgovanje bodisi za reeksport predela-
nih vin so nadaljnja značilna postavka tržaškega prometa. Za
krajevno potrošnjo razpolaga carinsko pristanišče s posebnim
skladiščem za vino, za ostalo pa imajo v stari prosti luki šte-
vilne cisterne. Zadnje čase so zabeležili med drugim tudi reek-
sport jugoslovanskih vin ter vin jugoslovanskega področja
STO proti severozapadni Evropi;

promet zmrznjenega mesa: po vojni sicer ni pomemben, vendar
pa ima možnost uporabiti Trst zaradi primernih hladilniških
naprav in skladišč ob pomolu Lanterna;

mineralna olja dajejo nedvomno največji dobiček v trgovanju
in tranzitnem prometu, ki ga opravljata predvsem čistilnica
«Aquila» in «Standard-SIAP». Ta promet se je doobara ustalil
in bo še narastel. Številne cisternske ladje dovažajo surovi pe-
trolej iz arabskih dežel in Perzijskega zaliva za «Aquila»; «Stan-
gard» pa se zalaga predvsem s surovino iz Venezuele. Očiščene
petrolejske izdelke izvažajo razen po morju v pristanišča gor-
njega Jadrana na italijanski strani zlasti v Avstrijo, Južno Nem-
čijo, Svico in tudi v CSR in FLRJ.

ERP, industrijska luka v Žavljah in drugi načrti

Kakor znano, je užival po vojni, skupno z ostalo Evropo, tudi Trst pomoč mednarodne organizacije UNRRA. Ta pomoč je prenehala 1. julija 1947, vendar je dotlej bodisi zagotovila prehrano prebivalstva bodisi dala na razpolago industriji važne surovine. Nato je Trstu deloma pomagala do konca junija 1948 nekakšna naslednica UNRRA - AUSA. Medtem pa so že pripravljali vključitev angloameriškega področja v sklop tako imenovane Zapadne Evrope in sicer na podlagi samovoljne in enostranske odločitve krajevnih oblasti, ki so sklenile 15. oktobra 1948 tudi formalno pogodbo med tem področjem in ZDA, na podlagi katere se smatra angloameriško področje za posebno skupino med državami članicami ERP in OECE. To pogodbo z vlado ZDA je podpisal za Trst poveljnik področja. Na podlagi tega se je 1. novembra 1948 naselila v Trstu posebna mislija Uprave za gospodarsko sodelovanje iz Washingtona, ki je še vedno tukaj. Sestavljajo jo načelnik Robert E. Galloway, (predsednik Galloway Coal Company iz Memphis v ZDA) njegov namestnik Hal T. Shenfield, uradnik washingtonskega zunanjega ministrstva, ter industrijski svetovalec Stephen B. Marbet (podpredsednik družbe Thomas Edison Ltd. iz New Yorka).

V Trst so začeli dovažati predvsem vsakovrstna živila (ogromne zaloge v ZDA naravnost silijo v ta izvoz), za katere so v prvem letu torej do 30.6.1949 potrosili 11,3 milijonov dolarjev, medtem ko so izčali za uvoz industrijskih surovin le 6,5 milijonov dolarjev. Všet je povsod tudi krožek prevozov iz ZDA, ki so jih v nasprotju z določili same ECA opravile v celoti ameriške ladje in s tem zavre možnost razvoja tržaške tovarne plovbe. Od surovin pa so zopet uvozili v glavnem petrolej (8,5 milijonov dolarjev) in premog (1,16 milijonov dolarjev). Z veliko zamudo so prihajale maščobe za industrijo mila (načrt tem se pritožujejo poročila zbornice TIP), ki so jih končno nakupili v tej dobi za 873.800 dolarjev. Uvožena so bila dalje raznovrstna zdravila za 171.400 dolarjev, specialni les za 128.000 dolarjev in nadalje razna jekla, baker, bron, rudnine itd. za 681.500 dolarjev.

Za drugo leto, ki se je končalo 30. junija 1950 je bil napovedan že manjši kredit v višini 13,4 milijonov dolarjev, ki so ga nameravali potrositi podobno kakor v prvem letu. O tem pa še ni na razpolago podrobnih podatkov. Na splošno je treba reči, kakor smo bili omenili že na začetku razlike v mnenjih strokovnjakov ZVU in drugih, da bi bilo mogoče veliko naštetih dolarjev koristneje in smotrneje uporabiti. Predvsem bi bili lahko uvažali živila, zlasti žito, moko in podobno z vzhodnoevropskih držav v zameno za izdelke tržaške industrije. Po drugi strani bi bilo pravilno uvažati petrolejske surovine s področja funta šterlinga in obračunavati uvoz v funtih namesto v dolarjih. Premog pa bi bili moralji že tedaj uvažati bodisi iz zapadne Nemčije bodisi iz Poljske, ki je bila pred vojno velik naročnik tržaških ladjedelnic in je po vojni oddala svoja naročila spretnjšim in pametnejšim industrijskim krogom v Genovi.

Ako nadalje pomislimo na ugovore o visokih proizvodnih stroških tržaške industrije ter na znatno razsajanje brezposelnosti pri nas, je treba še zapisati, da je še ERP prvi dve leti kratkoma mimo tržaške industrije Z izjemo petrolejskih čistilnic so namreč povsod drugod modernizacijska, razširjevalna in druga dela pričeli šele zadnje čase, pač tudi zaradi odmevov javnega mnenja. Skedenjski plavži delajo danes s 50% zmogljivosti in je vprašanje kdaj bodo dokončana modernizacijska dela in kdaj bodo prižgnili dve preostali visoki peči. Prav tako treba poudariti razdelitev financiranja gradnje novih velikih ladij v tržaških ladjedelnicah. Na splošno se govori, da gre to iz ERP sredstev, v resnici pa daje ta fond le 40 odst. Celih 33,3 odst. sredstev daje namreč državna blagajna področja (torej davkoplačevalci) in 26,6 odst. prispevajo brodarji-lastniki ladij. Na takni podlagi grade torej 25 tisoč tonsko potniško ladjo za genovsko družbo «Italia», tri mešane ladje po 13 tisoč ton za Tržaški Lloyd ter dve tovorni ladji za družbo «Genesepca» iz Livorna po 1500 ton. Na isti način bo financirana gradnja na-

daljnjih dveh 13 tisoč tonskih motornih ladij za tržaški Lloyd in še dve 11.400 tonskih ladij za isto družbo. Zgradili so nadalje iz fondov ERP 12 ribolovnih ladij za oceanski lov po 60 do 70 ton, s hladilniki in radijskim postajami v zvezi Trstom. Toda konzorcij, odnosno zadruga, ki je postala njih lastnik je zadruga kapitalističnega tipa in združuje majhno število ribičev v primeri z nad 3000 osebami, ki se bavijo na našem področju z ribištvom.

Razna posojila so bila podeljena industrijam, vendar Združenim jačranskim ladjedelnicam doslej v razmeroma manjši meri. Velike stroške obnove je zahtevala rafinerija «Gaslini», ki pa danes ne najde kupcev za svoje blago.

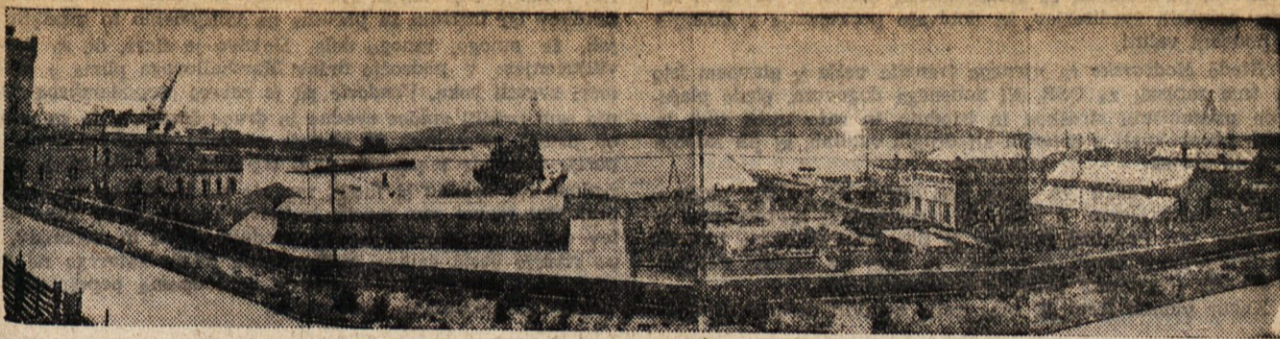
Povsem ločena stvar je 4,5 milijonski dolarski kredit petrolejski čistilnici «Aquila», ki ga je podelila neposredno uprava ECA, v okviru ERP za Italijo in v smislu splošnih načrtov njenega petrolejskega odbora, ki zaradi osvajanja evropskega trga neprestano gradi in povečuje petrolejske čistilnice in podobne naprave po Evropi.

Načrt za novo industrijsko področje in luko v Žavljah, ki je zadnji dve leti neprestano predmet uradnih pozornosti, je zaenkrat obsegal melioracijska dela, financirana izključno iz proračunskih sredstev področja; ERP zaenkrat finančno ni sodeloval. Načrt je dolgoročno zadeva. Prostor naj bi imel, ko bo dokončno urejen, površino okrog milijon kv. m, tako da bi bilo mogoče tam postaviti osem do deset velikih industrij in številno manjše. Za dela v sedanjem obsegu potrosijo vsako leto približno dve milijardi lir. Računajo, da bodo zgradili tam tvornico cementa, manjšo tvornico vžigalic, čevljev, tobaka in žarnic.

Tudi mlečno centralo za potrebe mesta nameravajo postaviti na tem prostoru, čeprav je precej oddaljen. Ni znano ali je kaj upanja na uspeh glede postavitve obrata za montažo avtomobilov «Studebaker». Na vsak način se oblasti precej trudijo s tem načrtom; in so tudi z ukazom ZVU ustvarili velike olajšave za razvoj industrije v tej coni, zlasti še z izjavo, da bodo podelili do 60odstotna posojila novim industrijam, ki bi se naselile v žaveljski coni, pod pogojem, da uvozijo svojo industrijsko opremo v glavnem iz ZDA.

Zadnje čase pa se zdi, da je oblast svoje prizadevanje nekoliko popravila, ker je ukaz ZVU iz julija t. l. raztegnil številne carinske davčne in podobne olajšave na vse področje angloameriške cone, približno v tej-le obliki: a) oprostitev carin in pristojbin uvoznih dovoljenj za uvoz gradbenega materiala, strojev in na splošno vsega kar se rabi pri gradnji novih industrijskih naprav ali pri povečanju in spremembah starih obratov; b) oprostitve plačevanja dphodaing (RM) na industrijske donose, ki jih dajejo nove ali povečane tvornice, za dobo deset let; c) oprostitve plačevanja zgradarine in zemljarine za dobo deset let; d) oprostitve plačevanja splošnega prometnega davka (IGE) na material in stroje, ki so potrebni za gradnjo ali za širjenje industrijskih podjetij; e) zgolj simbolično plačevanje registrske takse in takse na zemljiško-knjižne prenose zemljišč, kupljenih za potrebe omenjenih industrij.

Kljub vsemu temu pa seveda ostanejo osnova in jedro tukajšnjega gospodarstva ladjedelnice, plavži, pristanišče, plovne družbe. Glede vsega tega pa treba opraviti še mnogo dela, zlasti povečati trgovinsko mornarico, da se celotni gospodarski potencial tržaškega emporija pokaže v pravi moči in da da dela mnogim, ki so ga že imeli ali pa so se na novo uvrstili med delovno množico. Če bodo vsemu temu pridružile tudi nove iniciative, zlasti tudi iz inozemstva, ako zaledne države pri tem ne bodo naletele na zapreke, je upati, da bo nelzproсна logika gospodarskih potreb in življenja znova vrnila Trstu pomen največjih središč Sredozemlja. Podobno je prišlo tudi do sedanje velesojne ustanove in prireditve v Trstu, ki jo je nekaj let premetavalo sem in tja, končno pa je vendarle zaplula v pristan, kjer so jo za enkrat sicer zelo skromno uredili. Ker pa je vsem na obeh je verjetno, da se bo polagoma le razbohotila in zadovoljila pričakovanja domačinov in inozemcev, ki bi prav radi nemoteno trgovali s Trstom in preko Trsta s čezmornjem.

TRZASKI ARZENAL

Carinska ureditev in trgovinske pogodbe

Ugotovili smo že, da obstaja na podlagi pogodb z dne 9. marca 1948 gospodarska valutna in carinska unija z Italijo. Vsled tega velja tudi na angloameriškem področju STO carinska tarifa. Trenutno je v veljavi od dne 15. julija t. l. provizorična tarifa za dobo do 15. junija 1951, ko bo verjetno stopila v veljavo dokončna carinska tarifa, izdelana na podlagi carinsko tarifnih dogovorov mednarodne konference v Anncy iz lanskega leta in dogovorov, ki jih bodo še sklenili na podobnem zasedanju letos pozimi v Torquay-u.

Provizorična carinska ureditev pozna štiri vrste blaga:

1. «Manj važno» tarifno blago, za katero se računajo carine z aritmetično sredino na osnovi splošne carinske tarife (ki je še v osnutku).

2. Dragoceno blago (kava, čaj, sladkor, kožuhovina, drago kamenje in zlahodne kovine, likerji itd.), ki se carini po splošni tarifi, z mnogo višjimi odstotki.

3. Blago, ki se carini na podlagi sporazumov sklenjenih v Anncy.

4. Blago, za katero so predpisane posebne carinske pristojbine in sicer nad ali pod «aritmetično carino» kakor n. pr. blago za potrebe industrije in potrošnikov (alkohol, poljedelski stroji, električni stroji itd.) Znano je nadalje, da je oproščen carine ves izvoz žitaric na račun države in skoraj ves izvoz industrijskih surovin. Novačasna carinska tarifa našteva 20 kategorij in je bila objavljena le deloma (glej «24 Ore» z dne 22.10.1949 in 11.7.1950). Kakor znano sloni nova italijanska carinska politika na carinjenju po vrednosti (ad valorem) blaga in ne več kakor pred kratkim, po teži.

Zunanja trgovina angloameriškega področja se ravna prav tako po trgovinskih pogodbah, ki veljajo za italijansko republiko in ki se avtomatično raztegnejo tudi na tujakšnje področje. Isto velja za vse druge zakonite odredbe glede zunanje trgovine ter za vse valutne in denarne predpise. V zvezi s tem posluje v Trstu zastopstvo italijanskega deviznega urada, «Ufficio Italiano Cambi» (Ul. Genova 9).

Na splošno dodeljujejo tujakšnjemu področju določen odstotek zunanjetrgovinskih kontingentov, določenih za Italijo v dve ali večstranski trgovinski pogodbi in v uvoznih ter izvoznih seznamih za trgovanje s področjem funta šterlinga ter državami prostih valut. Tako imenovano «prosto blago» (na podlagi sporazumov držav članic OECE, kamor spada tudi Trst) se uvaža brez drugih formalnosti razen proti plačevanju carine. Podobno uvažajo zgolj proti plačevanju carine blago, z uvoznih seznamov tab. S (področje funta šterlinga) in tab. A (proste valute). Za izvoz velja podobno in sicer: tab. E za področje funta šterlinga, tab. A za področje prostih valut in tab. F za države s katerimi je zunanja trgovina urejena posebej s podrobnimi trgovinskimi dogovori različne narave. Vsled tega so uvozniki in izvozniki blaga, ki jih formalno izdaja trgovinski oddelček VU, v resnici nekakšna krajevna porazdelitev kontingentov, ki so določeni za to področje v okviru italijanskih

trgovinskih pogodb. S to porazdelitvijo se bavi tudi posebna komisija pri trgovinski zbornici, ki dostavlja svoje predloge trgovinskemu oddelku ZVU. Drugače je z blagom, ki ni vključeno v nikakšnih seznamih ali sporazumih, pa tudi ni «prosto» v smislu OECE dogovorov. Za to blago se dobi uvozno odnosno izvozno dovoljenje preko trgovinskega oddelka ZVU, pri ministrstvu za zunanjo trgovino v Rimu.

Omenili bomo še glavne poteze ureditve trgovanja odnosno plačevanja pristaniških uslug in ladijskih brodnin — kar je v Trstu izredno važno vprašanje — kakor veljajo za promet z najvažnejšimi zalednimi državami. V odnosih z Jugoslavijo imamo tri možnosti: 1. uvoz odnosno izvoz na osnovi letne pogodbe o gospodarskem sodelovanju iz novembra 1947 in poznejšega dodatnega sporazuma z dne 4. avgusta 1949, ki se poravnava s plačevanjem v kliringu. 2. Uvoz in izvoz na osnovi dogovora iz leta 1948, «modus vivendi» imenovanega, ki velja za majhni obsejni promet s plačili v kliringu preko krajevne podružnice Banca d'Italia (kjer vodijo posebno knjigovodstvo o tem) in «Banke za izvoz in uvoz» iz Beograda, ki ima svojo podružnico v Trstu (Ul. Cicerone 8). 3. Plačevanje pristaniških uslug in pomorskih brodnin za tranzitne pošiljke iz ali proti Jugoslaviji preko tržaške luke se poravnava v dolarjih, ker v ta namen ne obstaja nikak poseben dogovor.

Za Avstrijo in njen tranzitni promet velja italijansko-avstrijski dogovor iz junija letošnjega leta in sicer na osnovi kliringa s tremi kategorijami A, B, C in s stalnim tečajem, ki je določen na 43,44 lir za en šiling za kategorijo A (neobhodno potrebno blago) in na 29,47 lir za en šiling za kategorijo B (na osnovi tečaja lira, dolar, šiling). Za turistični promet, brodatne, pristaniške uslugе itd., pa velja tečaj kategorije C in sicer 24 lir za en šiling (na osnovi tečaja 630 lir za en dolar). Stroški avstrijskega tranzitnega prometa preko Trsta se torej poravnava po omenjenem kliringu.

Izmenjave in plačevanja s Češkoslovaško slone še vedno na italijansko-češkoslovaškem dogovoru iz julija 1947, ki pozna zunanje trgovinske ureditve na podlagi privatnih kompenzacij. Istega leta so poskusili s posebnim časnim dogovorom, sklenjenim v Trstu med predstavnikom CSR in ZVU, urediti plačevanje pristaniških stroškov in brodnin z izvozom češkoslovaškega blaga na angloameriško področje v vrednosti 200 milijonov lir. To je bil postopek, ki bi lahko mnogo koristil in se v bodoče še bolj razvil, vendar pa tujakšnji krogi niso poskrbeli za to, da se izvrši uvoz češkoslovaškega blaga «carine prosto», ker bi samo v tem primeru moglo imeti enake cene na debelo kakor blago, ki se proizvaja na območju lire. Zaradi te neodpušljive pomanjkljivosti so nastale težave pri krajevnih trgovini. Iz Prage so ponovno izrazili željo, da bi dosegli nekakšne «modus vivendi» za ureditev češkoslovaškega tranzitnega prometa preko naše luke in čas bi bil, da bi v tržaških krogih tem željam ustregli še bolj, kakor so jim že ustregli v Rotterdamu, Hamburgu in drugje. Medtem se seveda poravnava pristani-

ški stroški in brodnine za češkoslovaški tranzit iz valutnih računov tržaških špediterjev, ki dobivajo poravnanje v dolarjih ali podobni valuti.

Glede *Madžarske in njenega tranzita* velja v glavnem isto kar smo zapisali za CSR. Ni nobenega dogovora, glede plačevanja pristaniških stroškov in brodnin in zato treba tudi ta tranzit poravnovati v dolarjih ali drugih valutah, ki jih zaleže nima na pretek.

Švicarski tranzit se nasprotno odvija na podlagi plačil v *kliringu* ustvarjenem z *italijansko-švicarskim sporazumom* iz novembra 147. Podobna ureditev je bila letos dosežena tudi za *tranzitni promet Zapadne Nemčije* in sicer na podlagi *italijansko-nemške trgovinske pogodbe* z dne 12.6.1950.

Kakor vidimo torej, bi bilo treba opraviti na področju ca-

rin, zunanje trgovine in sporazumov za plačevanje pristaniških stroškov ter brodnin za prevoze na italijanskih in tržaških ladjah, še mnogo, mnogo dela. Dejstvo je sicer, da so Trstu vključenjem v področje držav Marshallovega plana v dobri meri zvezali roke. Vendarle pa je razvoj gospodarskega življenja sam prisilil mnoge uradne in druge činitelje, da so priznali ob priliki velesejma, da obstaja osnovna vloga tržaškega exportija vendarle v posredovanju trgovine med Vzhodom in Zápdom. Ne delamo si iluzij, mogoče pa je, da bo vsakodneveni praktični razvoj sam morda le ustvaril podlago za kako ureditev državnega vprašanja mednarodnih plačil in izmenjav, pač po starem geslu «aurea mediocritas», mimo katerega ne more kdor hoče posredovati trgovanje med dvema popolnoma razvitima gospodarskima sistemoma.

Gospodarske organizacije in ustanove

Nedvomno je središče vsega gospodarsko-trgovinskega delovanja in združevanja stara, že v 17. stoletju ustanovljena trgovinska zvezna zbornica, ki se danes uradno imenuje *Zbornica za trgovino, industrijo in poljedelstvo v Trstu* (Ul. Della Borsa 2). Ta ustanova ima, razen svojih upravnih in drugih organov, ki se bavijo z vprašanji gospodarske politike, mnoge urade, ki služijo domačemu in tujemu poslovnemu življenju. Najvažnejši so: *Urad za potrdila* (Ul. certificati), *Informacijski urad* in *urad za izvozna izpričevala*. Pridružena jim je služba *registra tvrdk in družb*, ki jo stalno izpopolnjujejo in *statističnega urada*. Nadalje ima Zbornica poseben *oddelek s kemično blagovnim laboratorijem*. Razen tega vrši Zbornica nadzorstvo nad *borzo za vrednote v Trstu*. Inozemski interesi in trgovci lahko dobe pri Zbornici bodisi osebno bočiji pismeno vsakršne informacije, ki jih potrebujejo.

Zbornični *informacijski urad* nudi v pogled najraznovrstnejše *publikacije, sezname, vestnike* itd. različnih trgovinskih zbornic po Italiji in drugod po svetu. Tam se dobe tudi seznamni blaga, ki jih ponujajo ali kupujejo na različnih kompenzacijskih borzah v Italiji, kakor tudi seznami ponudb in povpraševanj o blagu iz inozemstva. Urad izdaja potrdila o cenah, potrjuje račune, overovlja podpise na raznih dokumentih, ki služijo mednarodnemu prometu. Zbornica nadalje posreduje v trgovinskih sporih za dosego tako imenovane sporazumne poravnave ali da pripravlj bodisi tukajšnje bodisi inozemske tvrdke do tega, da izpolnjuje svoje obveznosti. Pri Zbornici obstaja nadalje *arbitrarno sodišče*, ki posluje že za blizu sto let in tvori nekakšno obliko trgovinskega sodstva, čeprav ne gre za sodišče, marveč za razzodišče.

Notranja organizacija Zbornice sloni na statutu iz 1930 in ima več odsekov po glavnih gospodarskih panogah. Zborničnemu odboru ki ga sestavlja pet članov načeluje predsednik, sedaj *kap. Anton Cosulich*, ki je imenovan od ZVU. Člane odbora pa imenuje conski predsednik.

Tržaški *trgovci* so na splošno organizirani v *«Združenju trgovcev»* (Associazione dei commercianti, Ul. San Niccolò 7), ki se deli v dva odseka a) *trgovcev na drobno* in b) *trgovcev na debelo*. Poslednji odsek se nadalje deli na razne pododseke, ki se na zunan nazivajo *«zdrženja»* (associazioni). Med njimi so najvažnejša: 1. *Združenje špediterjev*, 2. *Združenje veletrgovcev in predelovalcev kave* (Ul. Cassa di Risparmio 1), 3. *Združenje veletrgovcev z lesom*, 4. *Združenje ugoznilcov trdih gozda* (Trg Tommaseo 4).

Dobršen del trgovcev in obrtnikov slovenske narodnosti je nadalje združen v *«Slovenskem gospodarskem združenju»* (Ul. Fabio Filzi 10) in njegovih raznih odsekih.

Industrija je organizirana v *«Združenju industrialcev»* (Associazione degli industriali, Ul. Dante 1) z lastnimi uradi in glasilom. Plovba, t. j. brodarji, ki imajo v Trstu še poseben pomen so združeni v *Združenju brodarjev linijske plovbe* (Associazione armatori giuliani navj da carico). Maji brodarji so si ustanovili *«Združenje brodarjev proste plovbe»* (Associazione

armatori liberi). Del srednje in male industrije je nadalje povezan v posebnem združenju, ki je nastalo lani in se naziva *«Združenje srednje in male industrije»* (Associazione media e piccola industria).

Tržaški obrtniki imajo svojo organizacijo v *«Združenju obrtnikov Trsta»* (Associazione degli artigiani di Trieste, Ul. Udine 1), ki ima obsežne urade in nudi svojim članom razne usluge.

Poljedelci tukajšnjega področja, večji del slovenske narodnosti, so združeni v dveh organizacijah: v *«Kbečki zvezi»* (Ul. Fabio Filzi 10) in v *«Zvezi malih posestnikov»* (Ul. Monfort 3). Razen tega obstaja še nekakšno *«Združenje julijskih poljedelcev»* (Ul. Roma 20), ki pa šteje samo nekaj tako imenovanih posrednih poljedelcev ali veleposestnikov.

Turistično organizacijo področja vodi in usmerja *«Ustanova za turizem»* (Ente per il turismo, Ul. Cassa di Risparmio 6), ki se bavi z razvojem turistično kopaliških manifestacij v Trstu, deloma v sodelovanju z občinami tega področja, športnimi društvi, umetnostnimi združenji itd. Prireditvev *«Tržaško poletje»* (Estate triestina) si bo počasi pridobila tradicijo. V tem času nudi Trst tujemu obiskovalcu različne kulturne prireditve (gledališke predstave na prostem, koncerti, razstave, natečaji) kakor tudi športne manifestacije (plavalne, avtomobilske, motociklistične tekme, jahalni in dirkaški sestanki, jadralne prireditve itd.), mnogokrat z mednarodno udeležbo.

Inozemska zastopstva

Za Trst je izredno važno vprašanje *organizacije in ustanov* za mednarodno gospodarsko sodelovanje. Tu je treba v prvi vrsti omeniti *«Zbornico za dospeševanje prometa med Avstrijo in Trstom»*, ki se je ustanovila v 1948 z udeležbo tržaških in avstrijskih gospodarskih krogov. Za Avstrijo, ki nikjer ne meji na morje, je bil Trst vedno zelo važna luka. Tudi danes, po drugi svetovni vojni, gre preko Trsta 75 do 80% avstrijskega pomorskega uvoza in izvoza. Znano je, da se udeležuje Avstrija tržaškega velesejma 1950 v uradni obliki in večjem obsegu prav na podlagi prizadevanj te zbornice kakor tudi trgovinske zbornice za Stajersko. Zvezo z Avstrijo in njenim gospodarstvom posreduje nadalje v uradni obliki *«Avstrijska trgovinska delegacija v Trstu»* pod vodstvom g. Williama Pacea. Od drugih inozemskih odnosno mešanih zbornic imamo zaenkrat le tradicionalno staro *«Grško trgovinsko zbornico»* (Ul. Ariosto 3), kjer se združujejo lokalni poslovni ljudje grškega porekla.

Pred vojno so imeli v Trstu še nekatere druge mešane zbornice, n. pr. italijansko-češkoslovaško, danes pa še niso bile obnovljene odnosno na novo ustanovljene, čeprav poskušajo že več let s tem. Dokajšnja ovira za to pomeni pomanjkanje pravih in resničnih politično-gospodarsko-konzularnih zastopstev tujih držav. Med nekakimi *provizoričnimi zastopstvi* imamo razen že omenjenih *ameriške in angleške misije in francosko misijo s trgovinskim svetnikom* g. P. Regazzijem (Ul. Belpoggio 22). *Gospodarska delegacija Jugoslavije* ima razen *politično-konzularno*

Jarnega sedeža (Trg. Venezia) obsežen trgovinski oddelek (Ul. Cicerone 8 in 6) pod vodstvom g. N. Agiča in posebnimi delegati za plovbo, za lesno trgovino, za trgovino z vinom itd., Njeno obširnejše poslovanje je bilo zlasti potrebno zaradi znatne udeležbe jugoslovanske plovbe pri pomorskih zvezah Trsta in zaradi dokajšnje izmenjave blaga med angloameriškim področjem in FLRJ ter tudi jugoslovanskim področjem STO, čeprav je glede tega izmenjava urejena na osnovi razgovorov med obema vojaškima upravama, jugoslovanske in angloameriške. Pri trgovinskem oddelku jugoslovanske delegacije posluje tudi podružnica «Banke za izvoz in uvoz» iz Beograda preko katere se poravnava izplačevanja «malega kliringa» za tako imenovani obmejni promet med angloameriškim področjem STO ter bližnjimi predeli FLRJ (ta promet je dosegel v 1949 vrednost nad eno milijardo lir).

Precejšnja važnost ima seveda tudi tukajšnja italijanska misija (Ul. Genova 9), ki predstavlja v Trstu ministrstvo zunanjih zadev italijanske republike in zlasti republiška gospodarska ministrstva.

V mestu posluje nadalje reden konzulat republike Svice, ki nadaljuje svoje uračevanje še iz predvojne dobe (Ul. Siu-parich 19).

Češkoslovaško zastopa v Trstu delegat praškega ministrstva za zunanjo trgovino g. B. Bartoš (Ul. Valdirivo 21), ki skrbi tudi za splošne interese CSR in njenih tukaj stalno bivaljajočih državljanov, ker pač ni pravega političnega predstavništva.

Končno je treba navesti še že imenovano misijo uprave ECA iz Washingtona v g. Gallowayem na čelu. (Corso Cavour).

Druge države nimajo v Trstu nikakšnega zastopstva, pretežno vsled stališča ZVU po katerem ni mogoče delovanje pravih in rednih diplomatsko-konzularnih predstavništev dokler ni imenovan guverner za ves STO. Seveda bi bilo v sedanjih okoliščinah, ki se utegnejo zavleči še mnoga leta, nujno potrebno čim prej izpremeniti takšno stališče. Trst je namreč važno središče mednarodnega trgovanja in ako hoče v tem pogledu napredovati mora pač nuditi inozemstvu kar največje ugodnosti v vsakršnem pogledu in zlasti še v pogledu mednarodnih trgovinskih zastopstev.

Dokumentacija in statistika

Najprej navedemo gospodarski tisk, ki izhaja na področju in s katerega je mogoče črpati vsakovrstne teoretične in praktične informacije.

V Trstu izhajajo:

«Il Traffico», mesečnik za študij in pospeševanje prometa med Trstom in srednjeevropskimi državami, ki vsebuje uradni vestnik trgovinske zbornice in vestnik Splošnih skladišč. Nadalje obsega sledeče rubrike, ki zadevajo izmenjavo in trgovanje: a) vestnik o zunanje-trgovinskih izmenjavah, b) carinsko železniško in pomorsko rubriko, c.) carinski, davčni in trgovinski svetovalec, č.) seznam uvoznih in izvoznih dovoljenj ter dovoljenj za privatno kompenzacijo, izdanih od ZVU, d.) pregled sprememb v registru tvrdk, e.) periodični trgovinski vodič;

«Turismo», mesečnik, ki ga izdaja «Ustanova za turizem»;

«Il Mare», tednik za gospodarsko finančne informacije, glasilo «Združenja trgovcev na drobno» in «Združenja tržaških obrtnikov»;

«Gospodarstvo», štirinajstdnevnik za trgovino, finance, industrijo, obrt in poljedelstvo;

Glasilo «Kmečke zveze» in «Slovenskega gospodarskega združenja»;

«Il Cooperatore» — «Zadrugar», glasilo Delavskih zadrug, ki imajo v mestu, na jugoslovanskem področju STO in po Furlaniji, v Italiji, široko trgovinsko mrežo; list izhaja občasno in se tiska posebej v italijanščini in slovenščini;

«Notiziario degli industriali», tednik, glasilo «Združenja industrialcev»;

«Tecnica italiana», dvomesečna revija, ki obravnava krajevna, italijanska in mednarodna vprašanja v tehnično znanstveni obliki;

«Bollettino dell'Associazione degli spedizioneri», tednik, ki ga izdajajo tržaški špediterji v svojem združenju, zgolj za notranjo uporabo članov, in ki ima pogosto zelo zanimive tehnične ali praktične članke, poročila in navodila;

«Bollettino ECA», skoraj dnevno izhajajoči vestnik tukajšnje misije ECA;

«Bollettino economico ATI», ki izhaja za potrebe tiska dnevno, in tedenski pregled iste agencije pod naslovom «L'economia e finanza di Trieste»;

«Bollettino economico e finanziario», ki izhaja trikrat tedensko in ga izdaja časnikarska agencija «Astra».

Nadalje je treba navesti, da vsebujejo vsi trije glavni tržaški dnevnik namreč «Corriere di Trieste», «Giornale di Trieste» in «Primorski dnevnik» skoraj vsak dan članke, preglede, poročila, statistike itd., ki zadevajo raznovrstno gospodarsko problematiko in praktično poslovanje.

Trgovinske uzance

Trenutno veljajo za tržaško tržišče še vedno trgovinske in poljedelske uzance in običaji, kakor so bili objavljeni za pokrajino Trst leta 1935. Tedanja objava jih deli sledeče: 1. Splošne uzance, 2. posebne uzance (agrumi, pivo, kava, koks, črni premog, žito, moka, mlečni izdelki, suho sočivje, bombaž, kolonialne droži ter tehnične in medicinske, suho sadje, volna, maščobe, les, drva, razstlinska jedilna olja, rastlinska tehnična olja in maščobe, kože, usnje, ribe, mila, oljna semena, špirit, tanninski ekstrakti, vino, žveplo, sladkor, jugoslovanske, avstrijske, madžarske in češkoslovaške izdelave), 3. pomorske uzance, 4. preizkušanja in trgovinske analize, 5. najemne pogodbe za tukajšnje nepremičnine, 6. poljedelske uzance in običaji, 7. Uzance tržaške borze za vrednote.

Zé na podlagi veljavnega zakona v trgovinskih zbornicah bi morali te uzance pregledati in dopolniti vsakih pet let. Vendar pa jih leta 1939 zaradi vojnih dogodkov niso in tako je trgovinska zbornica v precejšnji zamudi, ki jo popravlja zadnje leto s pregledovanjem in dopolnjevanjem. Ker je minilo medtem že petnajst let, vojna itd., so izpremembe v trgovanju bodisi zaledjem bodisi s čezmornjem znatne in je delo zamudno, tako da bo končano sredi 1951. Treba je namreč v mnogih primerih opraviti skoraj vse na novo. Doslej so v glavnem dokončali novi osnutek uzanc za trgovanje s kavo, sladkorjem in lesom. Ta osnutek pa je le začasen in nima veljave ter bo objavljen šele potem, ko bodo izvršili pregled splošnih uzanc in ko bo vse to sprejeto na sejah zborničnih organov. Pač pa je mogoče bodisi stare, še veljavne uzance pogledati pri trgovinski zbornici in se hkrati tudi poučiti o novih,

VELESEJMSKA PRIREDITEV 1950 V TRSTU

Novejši Trst, t. j. od prve svetovne vojne dalje nima kdove kakšnih tradicij v prirejanju mednarodnih manifestacij, kakršni so vzorčni velesejmi. Toda mnogo bolje je bilo glede tega v poprejšnji dobi. Tako so priredili leta 1882 veliko poljedelsko-industrijsko razstavo na prostoru pri Sv. Andreju, kjer so v ta namen celo zasuli nekaj morja. Dela za gradnjo paviljonov itd. so trajala celih šest mesecev. Trst je bil v tisti dobi, po vojnih letih 1870, ko si je gospodarstvo že dodobra opomoglo, eno največjih evropskih pristanišč.

Tudi poznejše iniciative so zanimive: tržaški trgovinski muzej je že leta 1900 organiziral prehodne razstave, najprej v Trstu in nato v Argentini, Mehiki, Kanadi, Holandski, Indiji, Braziliji in celo v Novi Zelandiji. Tudi ideja «plavajočih velesejmov», ki je zlasti popularna po tej vojni, kaže da je stara in tudi glede tega ima Trst pionirsko tradicijo. Leta 1907 so namreč uredili na krovu parnika «Argentina» last brodarja Cosulicha prvo tako plavajočo razstavo, na kateri je sodelovalo 110 razstavljalcev, od tega 34 tržaških tvrdek. Ta razstava je obiskala glavna pristanišča Južne Amerike. V povečani obliki so jo ponovili po prvi svetovni vojni.

Prvi mednarodni velesejem v Trstu so priredili 1. 1920, zopet pri Sv. Andreju, na površini 30.000 kv. metrov, od tega 14.000 kv. metrov na pokritem prostoru v 12 paviljonih in stotinah manjših kioskih. Sodelovalo je 878 razstavljalcev, od tega 241 avstrijskih, 223 italijanskih, 144 tržaških, 103 madžarskih, 73 češkoslovaških in 62 nemških. Tudi razvoj kupčij je bil tedaj živahen. Znova so priredili velesejem nato 1922, vendar z mnogo manjšim uspehom. Fašistična doba je nato takšne mednarodne prireditve v Trstu zatrla.

Po drugi vojni so priredili jeseni 1947 prvo razstavo v Pomorski postaji, s prostorom 4000 kv. metrov, naslednje leto pa v nekaj večji obliki prav tam in na gradu Sv. Justa. Sodelovalo je skupno 246 razstavljalcev v 266 oddelkih. Udeležba po kioskih je bila sledeča: italijanski razstavljalci 137, avstrijski 2, češkoslovaški 2, jugoslovanski 26, madžarski 1, švicarski 1, severno-ameriški 2, ostali pa so bili tržaški.

Letošnja prireditev na novem prostoru ob Ul. Rossetti, s 7800 kv. metrov pokritega prostora je primernejša in nakazuje na trajni značaj prireditve. Sodeluje nad 1000 razstavljalcev izmed 12 držav, toda le Avstrija in Jugoslavija sodelujeta zaenkrat uradno s skupno razstavo. Znatna je še udeležba italijanskih tvrdek, in seveda tržaških. Vendar je sedanji prostor, bo-

diši odprti bodisi pokriti, premajhem, da bi bil nudil primerno streho vsem proslcem in tako je bilo nad 300 prošenj odbitih. Tako je bil velesejem odprt v še skromni obliki in je upati, da bodo načrtovane stavbe t. i. «palača narodov» ob Ul. Rossetti, večnadstropna, vhodno dvonadstropna razstavno-zabavno poslopje in še nekateri dodatki pozidani in pripravljani za prireditev v prihodnjem letu. Ze letos pa se je pričelo poslovanje «dvorane za kupčije» v poslopju velesejske uprave, ki naj bi se v bodoče razvilo v «mednarodno središče za izmenjave». Tako si bo manifestacija, ako bo na zdravih gospodarskih osnovah, sama porlagoma utrla pot k razvoju, čeprav ji ob rojstvu niso preobitno pomagali. «Zdrave gospodarske osnove» pomenijo predvsem tudi zares mednarodni značaj prireditve, nepristransko upoštevanje truda in prispevka vseh, ne glede na narodnost in državo. Zdrave osnove pomenijo odkrito priznanje vloge tržaškega emporija kot posrednika med zaledjem, kjer živi 100-milijonski blok prebivalstva, katerega ozemlja teže na Trst kot izhod na morje in med čezmorskimi deželami, v prvi vrsti sredozemskimi. Končno pomenijo «zdrave osnove» tudi realistično upoštevanje obstoječih gospodarskih sistemov in še bolj realistično voljo, priti pri vsem tem do nekakšnega skupnega imenovalca, do razumnega kompromisa, ki more edini dati nov razmah tržaškemu gospodarstvu, prometu in plovbi v korist domačinov in zaledja, kakor v korist trgovine in prometa čezmorskih dežel. Bari imenujejo po tej vojni «Levantski velesejem», Trst pa bi moral postati mnogo več, namreč «Srednje-evropsko-sredozemski velesejem». Tisti ki imajo danes njegovo upravo v svojih rokah so odgovorni ali in kdaj bo do tega zares prišlo. Prav le-ti morajo v bodoče tudi poskrbeti, da bo na velesejmu tržaška industrijska in druga delavnost pravilno in primerno zastopana, da bo Trst sam tudi «uradno» udeležen na razstavi, da si bo lahko vsak inozemski obiskovalec ustvaril pravilno sliko o proizvodnji in zmogljivosti našega emporija in da se bodo ob taknem sistematičnem pregledu gospodarske dejavnosti vzgajale tudi demače mlade generacije. Drugače pa mora prireditev predvsem po poti specializacija, tako blagovne kakor geografske: največ prostora naj dobi tisto blago in tiste države, ki so najbolj udeležene pri pomorskih zvezah in prometu Trsta odn. njegovi trgovini in tranzitu. Po tej poti in s primerno elastičnostjo v zvezi z izpremembami mednarodnih trgov in prometnih tokov, bo ta mednarodna gospodarska manifestacija Trsta nedvomno uspela v najkrajši dobi.

II, TRZASKI MEDNARODNI VZORNI VELESEJEM KAKOR SE NAM PREDSTAVLJA LETOS